ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

факультет іноземних мов
кафедра англійська мова та методики її навчання

К В А Л І Ф І К А Ц І Й Н А Р О Б О Т А

на тему: Формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів засобами автентичних країнознавчих текстів

Здобувачки освіти 2 курсу МСОА3 групи
Освітньо-професійної програми «Англійська мова: теорія методика її навчання» «English Language Teaching»
Спеціальності А4 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська))
Галузі знань А Освіта

Ступеня вищої освіти магістра
Бабій Тетяна Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

Науковий керівник: Матієнко О.С., кандидат педагогічних наук, доцент
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання, посада)

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Інструменти ШІ використовувалися з урахуванням «Політики використання штучного інтелекту в освітній і науковій діяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського»

Здобувачки освіти _____ Т.О. Бабій
(підпис) (ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____
Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени Екзаменаційної комісії _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Вінниця – 2026

Анотація

Бабій Т.О. Формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів засобами автентичних країнознавчих текстів.

Спеціальність А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями), предметна спеціальність А4.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська)), спеціалізація А4.021 Англійська мова та зарубіжна література.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, 2026.

Проаналізовано дидактичний потенціал автентичних країнознавчих текстів, визначено їхні характерні ознаки, основні види та критерії відбору. Обґрунтовано методичні засади використання автентичних країнознавчих текстів. Охарактеризовано основні види читання (пошукове, оглядове та вивчальне) та розглянуто поетапну організацію роботи з текстом. Розроблено комплекс із 25 вправ на матеріалі англомовних публікацій американських, британських та австралійських інформаційних і освітніх ресурсів за тематичними напрямами «Навколишнє середовище» (Environment) і «Здоров'я» (Health). Комплекс передбачає поступове ускладнення завдань: від засвоєння тематичної лексики, пошуку конкретної інформації та розуміння основного змісту текстів до аналізу статистичних даних, зіставлення різних поглядів, розмежування фактів і припущень, оцінювання достовірності інформації та формулювання аргументованих висновків. Описано практичну реалізацію запропонованої методики у освітньому процесі та проаналізовано результати її апробації. Практичне значення роботи полягає у можливості використання розробленої методики, комплексу вправ та дібраних автентичних країнознавчих текстів у процесі навчання англійської мови учнів старших класів закладів загальної середньої освіти.англійської мови учнів старших класів закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: англомовна лінгвосоціокультурна компетентність, учні старших класів, автентичні країнознавчі тексти, міжкультурна комунікація, читання, цифрові ресурси, методика навчання англійської мови.

Abstract

Babii T. O. Formation of High School Students' English Linguistic and Sociocultural Competence through Authentic Country Studies Texts.

Specialty: A4 Secondary Education (by Subject Specialisations), Subject Specialisation A4.02 Secondary Education (Language and Foreign Literature (English)), Specialisation A4.021 English Language and Foreign Literature.

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, 2026.

The master's thesis focuses on the formation of high school students' English linguistic and sociocultural competence through authentic country studies texts. The didactic potential of authentic country studies texts is analysed, their characteristic features, main types and selection criteria are identified. The methodological foundations of using authentic country studies texts are substantiated. The main types of reading (scanning, skimming and intensive reading) are characterised, and the stages of organising text-based activities are examined.

A set of 25 exercises based on English-language publications from American, British and Australian informational and educational resources is developed within the thematic areas of "Environment" and "Health". The set provides for a gradual increase in task complexity: from acquiring topic-related vocabulary, searching for specific information and understanding the main ideas of texts to analysing statistical data, comparing different viewpoints, distinguishing facts from assumptions, evaluating the reliability of information and formulating well-reasoned conclusions.

The practical implementation of the proposed methodology in the educational process is described, and the results of its testing are analysed. The practical value of the research lies in the possibility of using the developed methodology, the set of exercises and the selected authentic country studies texts in teaching English to high school students in general secondary education institutions.

Keywords: English linguistic and sociocultural competence, high school students, authentic country studies texts, intercultural communication, reading, digital resources, English language teaching methodology.

ЗМІСТ

ВСТУП ……... 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ АВТЕНТИЧНИХ КРАЇНОЗНАВЧИХ ТЕКСТІВ

1.1. Сутність і структура англомовної лінгвосоціокультурної компетентності……. 8

1.2. Автентичні країнознавчі тексти: ознаки, різновиди та дидактичний потенціал……...… 14

1.3. Критерії відбору автентичних країнознавчих текстів……. 23

Висновки до розділу 1 ……. 30

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ АВТЕНТИЧНИХ КРАЇНОЗНАВЧИХ ТЕКСТІВ

2.1. Методичні засади використання автентичних країнознавчих текстів для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентност…….. 32

2.2. Комплекс вправ для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів засобами читання автентичних країнознавчих текстів ……. 39

2.3. Організація та аналіз результатів пробного навчання……. 61

Висновки до розділу 2 ……. 68

ВИСНОВКИ …… 70

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ……. 73

ДОДАТКИ …… 81

ВСТУП

Інтеграція України до європейського освітнього простору зумовлює зростання вимог до іншомовної підготовки особистості. Сучасне володіння іноземною мовою передбачає не лише здатність сприймати й продукувати іншомовні висловлювання, а й уміння розуміти особливості суспільства, його традиції, цінності та соціальні норми. За таких умов особливої актуальності набуває формування лінгвосоціокультурної компетентності, що забезпечує розуміння національно зумовленої інформації, адекватну інтерпретацію комунікативних ситуацій та ефективну взаємодію у міжкультурному середовищі.

Досягнення цієї мети потребує поєднання мовної підготовки з ознайомленням учнів із культурою та суспільним життям країни, мова якої вивчається. Особливого значення така робота набуває на етапі навчання у старших класах, оскільки учні мають достатній мовний і пізнавальний досвід для поглиблення знань про іншомовні країни, осмислення культурних відмінностей, зіставлення явищ різних культур та формування власного ставлення до них.

Важливим засобом реалізації зазначених завдань є автентичні матеріали, якв відображають особливості реального мовлення, культурні реалії, суспільні явища та характерні способи подання інформації. Серед різновидів автентичних матеріалів особливе місце посідають країнознавчі тексти, які містять інформацію про географію, історію, культуру, традиції, національні символи та суспільне життя країни, мова якої вивчається. Використання автентичних матеріалів у навчанні англійської мови дає змогу розширити можливості іншомовної підготовки учнів [58, с. 225] та наблизити освітній процес до реальних умов іншомовної комунікації. Їх використання на уроках англійської мови створює умови для одночасного розвитку читацьких умінь та поглиблення соціокультурних знань учнів

Теоретичні засади формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності та питання взаємозв’язку мови й культури висвітлено у

наукових доробкаїх як вітчизняних науковців: Ю. Веклич, А. Вітренко, О. Дуди, О. Ігнатової, Ю. Колядич, О. Матієнко, А. Мормуль, С. Рибачок, Н. Сем'ян та інших, та і зарубіжних дослідників: П. Адера, М. Байрама, В. Кіда та інших.

Особливості та критерії добору автентичних країнознавчих текстів для формування лінгвосоціокультурної компетентності старшокласників у процесі англомовного читання досліджували Т. Коропатніцька, О. Мудра, Н. Осадча та ін. Питання використання культурно-країнознавчих текстів у навчанні школярів висвітлювала Л. Голованчук. Формування навичок читання автентичних текстів на уроках англійської мови було предметом досліджень О. Галапчук-Тарнавської, І. Міщук та ін.

Проблематику автентичності навчальних матеріалів, їхнього дидактичного потенціалу та особливостей застосування в навчанні іноземних мов розкрито у працях А. Гілмора, Б. Томлінсона та Г. Віддоусона. Зокрема, А. Гілмор проаналізував теоретичні й практичні аспекти використання автентичних матеріалів, Б. Томлінсон приділяв увагу питанням розроблення, оцінювання, адаптації та застосування навчальних матеріалів, а Г. Віддоусон зосереджувався на проблемах автентичності мовлення й текстів у контексті іншомовної освіти.

Водночас, попри наявність наукових напрацювань із зазначеної проблематики, подальшого методичного опрацювання потребує питання цілеспрямованого застосування автентичних країнознавчих текстів для комплексного формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів. Зокрема, актуальним залишається визначення методичних підходів до організації роботи з такими матеріалами у процесі навчання англомовного читання.

Отже, актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення методики формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів на основі автентичних країнознавчих текстів. Це передбачає уточнення критеріїв добору текстового матеріалу, визначення його дидактичного потенціалу та укладання комплексу вправ, спрямованого на

формування соціолінгвістичного, соціокультурного й соціального компонентів зазначеної компетентності.

Об'єкт дослідження є процес формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів.

Предметом дослідження є використання автентичних країнознавчих текстів як засобу формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів.

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати й практично апробувати методику формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів засобами автентичних країнознавчих текстів, розробити комплекс відповідних вправ і перевірити його ефективність у процесі пробного навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань:**

1. Дослідити сутність і структуру англомовної лінгвосоціокультурної компетентності.

2. Охарактеризувати автентичні країнознавчі тексти, визначити їхні основні ознаки, різновиди та дидактичний потенціал.

3. Визначити критерії відбору автентичних країнознавчих текстів.

4. Обґрунтувати методичні засади використання автентичних країнознавчих текстів для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності.

5. Розробити комплекс вправ для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів засобами читання автентичних країнознавчих текстів

6. Описати та проаналізувати результати пробного навчання.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження:**

- теоретичні: аналіз і узагальнення наукової літератури з методики навчання іноземних мов, лінгводидактики, педагогіки та психології; систематизація й зіставлення наукових підходів до визначення сутності та структури лінгвосоціокультурної компетентності;

- емпіричні: вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, спостереження за навчальною діяльністю учнів, педагогічне пробне навчання, аналіз результатів виконання діагностичних завдань;

- методи опрацювання результатів: кількісний і якісний аналіз результатів виконання завдань, а за наявності відповідних даних – методи математичної статистики.

Теоретичне значення роботи полягає у систематизації наукових підходів до визначення сутності та структури англомовної лінгвосоціокультурної компетентності, а також в обґрунтуванні методичних особливостей використання автентичних країнознавчих текстів для її формування в учнів старших класів.

Практичне значення роботи полягає у розробленні комплексу вправ на основі автентичних країнознавчих текстів, спрямованих на формування соціолінгвістичної, соціокультурної та соціальної субкомпетентностей учнів старших класів. Розроблені матеріали можуть бути використані вчителями англійської мови під час організації навчання читання, опрацювання країнознавчої інформації та розвитку вмінь міжкультурної комунікації.

Експериментальна база дослідження. Пробне навчання проводилося на базі Городківського ліцею №1, Городківської сільської ради, Тульчинського району Вінницької області. У дослідженні взяли участь 18 учнів 11-Б класу.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були представлені на 3-х всеукраїнських та 2-х міжнародних наукових конференціях:

1. Бабій Т. Лінгвокраїнознавча компетентність особистості: зміст та структурні компоненти поняття. *Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі* : матеріали XXIII Всеукраїнської студентської інтернет-конференції з міжнародною участю (Вінниця, 31 жовтня 2025 р.). Вінниця, 2025. С. 185-188.

2. Бабій Т. Методичний потенціал автентичних країнознавчих текстів у розвитку англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів. *Зіставне вивчення германських, романських та слов'янських мов і*

літератур : матеріали Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (16-17 квітня 2026 р.) / ред. колегія: О. В. Білецька, Н. В. Стрюк, М. М. Юрковська, О. С. Бойван, І. В. Гарбера, В. О. Патріарх. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2026. С. 10-12.

3. Бабій Т. Актуальні проблеми підготовки та професійного розвитку сучасного педагога. *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 14-15 травня 2026 р.). Харків, 2026. С.218-221.

4. Бабій Т. Автентичні цифрові країнознавчі тексти як засіб формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів. *LinguaNova-2026: мова, освіта, інновації* : збірник матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції (29 жовтня 2026 р.) / за ред. І. В. Школи, Д. О. Побережного. Бердянськ : БДПУ, 2026. С. 12-14.

5. Бабій Т. О. Методичні особливості використання автентичних країнознавчих текстів у навчанні англійської мови старшокласників. *Міждисциплінарний вимір сучасних наукових досліджень* : матеріали І Міжнародної студентської наукової конференції (Вінниця, 20 листопада 2026 р.). Вінниця, 2026. С. 146-149.

Структура роботи. Мета й завдання дослідження визначили структуру кваліфікаційної роботи, яка складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок. Список використаних джерел налічує 66 найменувань (20 - зарубіжні).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ АВТЕНТИЧНИХ КРАЇНОЗНАВЧИХ ТЕКСТІВ

1.1. Сутність і структура англомовної лінгвосоціокультурної компетентності

Європейський вектор розвитку України, розширення міжнародних контактів і посилення міжкультурної взаємодії зумовлюють підвищення вимог до іншомовної підготовки особистості. Володіння іноземною мовою передбачає не лише здатність передавати й отримувати інформацію, а й розуміння культурних реалій, суспільних норм і традицій країни, мова якої вивчається. Успішна комунікація у міжкультурному середовищі потребує вміння інтерпретувати мовні одиниці з урахуванням їхнього культурного змісту та розуміти особливості поведінки представників іншого суспільства. У зв'язку із цим особливого значення у навчанні іноземних мов набуває формування лінгвосоціокультурної компетентності, яка забезпечує поєднання мовної підготовки учнів із розумінням культурних і соціальних особливостей іншої країни.

Зміни в сучасному освітньому просторі зумовлюють необхідність урахування міжкультурного складника в освітніх програмах, оскільки здатність до міжкультурної комунікації та розуміння соціокультурних контекстів є важливими передумовами ефективної участі здобувачів освіти у глобалізованому освітньому й професійному середовищі [61].

Теоретичні засади формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності та суміжні питання взаємозв'язку мови й культури висвітлено у працях вітчизняних науковців, зокрема: Ю. Веклич, А. Вітренко, О. Дуда, О. Ігнатової, Ю. Колядич, О. Матієнко, А. Мормуль, С. Рибачок, Н. Сем'ян, та інші. Серед зарубіжних учених, варто виокремити П. Адера, М. Байрама, В. Кіда та інших. Науковці розглядають лінгвосоціокультурну компетентність у

контексті різних проблем навчання іноземних мов, зокрема визначення її змісту й структури, добору навчального матеріалу та методів її формування.

Для розкриття суті та структури англомовної лінгвокраїнознавчої компетентності доцільно передусім розглянути зміст понять «компетентність» і «лінгвокраїнознавство», з'ясувати їхнє смислове наповнення та визначити особливості взаємозв'язку у межах досліджуваного явища, що дасть змогу встановити, як поєднання знань про мову й культуру країни, мова якої вивчається, забезпечує розуміння національно специфічної інформації та її інтерпретацію в процесі іншомовної комунікації.

У сучасних педагогічних і методичних дослідженнях компетентність розглядається як інтегрована характеристика особистості, що передбачає поєднання знань, умінь, практичних навичок і здатності застосовувати їх для для діяльності з урахуванням мовних, комунікативних і культурних відмінностей [34, с. 235].

Лінгвокраїнознавство має міждисциплінарний характер і тісно взаємодіє з фразеологією, етимологією, історією мови, лінгвосеміотикою, етнопсихолінгвістикою та лінгвокультурологією. Водночас йому притаманна переважно прикладна спрямованість: питання ментальності й національного характеру народу розглядаються не як самостійний предмет дослідження, а в контексті засвоєння фонових знань, необхідних для розуміння мови та культурних реалій [34, с. 354]. Лінгвокраїнознавство можна розглядати у двох взаємопов'язаних аспектах, зокрема як:

- складником методики навчання іноземних мов, що охоплює принципи добору, організації та подання учням інформації про країну, мова якої вивчається, з метою забезпечення ефективного практичного оволодіння нею;

- компонент змісту навчання іноземної мови поряд із фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом, який відображає національно-культурну специфіку мовних одиниць. Отже, сучасний лінгвокраїнознавчий підхід передбачає поєднання засвоєння фонетичних, лексико-семантичних і граматичних особливостей мови з розумінням культурних значень, закріплених у мовному матеріал [25, с. 22].

Ю. Веклич виокремлює лінгвокраїнознавство у окрему галузь лінгвістики, що перебуває на етапі становлення та потребує подальшого наукового опрацювання. Її основне призначення полягає у вивченні взаємозумовленості мови й культури народу, а також у систематизації знань про країну в межах, споріднених із загальним краєзнавством [11, с. 118].

Важливим результатом засвоєння лінгвокраїнознавчого матеріалу є формування в учнів здатності розуміти національно-культурну специфіку мовних одиниць і співвідносити їх із відповідними реаліями життя народу. Лінгвокраїнознавча компетентність охоплює цілісну систему уявлень про традиції, звичаї та культурні особливості країни, мова якої вивчається, що дає змогу учням сприймати мовну інформацію з урахуванням культурного контексту й забезпечує повноцінну комунікацію [11, с. 120].

М. Рибачок і О. І. Дуда визначають англомовну лінгвокраїнознавчу компетенцію як «сукупність знань з історії, географії, економіки, літератури, суспільного ладу, культури країни, мова якої вивчається [34, с. 235]».

У дослідженні Н. Сем'ян англомовна лінгвокраїнознавча компетентність характеризується як комплексне утворення, що охоплює мультикультурні знання, уміння та цінності, які набуваються в процесі міжкультурного спілкування. Їх застосування в різних життєвих ситуаціях сприяє розвитку толерантності, поваги до інших людей і прийняття культурного розмаїття [36].

На думку О. Матієнко та Ю. Колядич, це «…інтегрована здатність здобувачів освіти, що поєднує знання мовних і культурних аспектів країни, мова якої вивчається, уміння аналізувати та інтерпретувати лінгвокраїнознавчу інформацію, а також здатність ефективно комунікувати в міжкультурних контекстах. Вона охоплює мовленнєві навички, знання про історію, традиції, соціальні норми й культурні особливості народу, сприяючи глибшому розумінню мови через призму культури [25, с. 27-28]».

У зарубіжній науковій літературі проблематика взаємозв'язку мови й культури розкривається через поняття лінгвокультурної та міжкультурної комунікативної компетентностец. Зокрема, британський дослідник М. Байрам визначає міжкультурну комунікативну компетентність як здатність взаємодіяти

іноземною мовою з представниками інших культур, досягаючи взаєморозуміння та враховуючи культурні особливості співрозмовників [52]. У запропонованому ним трактуванні важливе місце посідають знання про власну й інші культури, уміння інтерпретувати культурні явища та співвідносити їх із явищами рідної культури, здатність здобувати нові знання й застосовувати їх у міжкультурній взаємодії, а також відкритість до інших культур і критичне осмислення культурних відмінностей.

Для нашого дослідження положення М. Байрама важливі передусім тим, що акцентується на діяльнісному характері культурних знань: учень має не лише володіти інформацією про країну, мова якої вивчається, а й уміти інтерпретувати її, зіставляти культурні явища та використовувати набуті знання для розуміння іншомовних текстів і ситуацій спілкування. Такий підхід узгоджується із використанням автентичних країнознавчих текстів у навчанні англійської мови учнів старших класів.

Отже, розглянуті вітчизняні й зарубіжні підходи дають підстави трактувати англомовну лінгвокраїнознавчу компетентність як інтегровану здатність розуміти й інтерпретувати культурно зумовлену інформацію, закладену у мовних одиницях і текстах, спираючись на знання про країну, її історію, традиції та суспільні реалії, а також використовувати ці знання у іншомовній комунікації.

Вагомим для нашого дослідження є підхід А. Вітренко, яка наголошує, що англомовна лінгвокраїнознавча компетентність ґрунтується на усвідомленні мови не лише як засобу пізнання та спілкування, а й як форми соціальної пам’яті та культурного надбання нації. У структурі цієї компетентності дослідниця виокремлює три компоненти: мовний, мовленнєвий і країнознавчий [12, с. 139]. Мовний компонент передбачає володіння лексикою, знаннями й навичками, необхідними для правильного розуміння іншомовної інформації. Мовленнєвий компонент охоплює комунікативні знання, навички та вміння будувати висловлювання відповідно до мети й умов спілкування. Країнознавчий компонент пов’язаний із засвоєнням знань про країну, мова якої вивчається, та формуванням умінь інтерпретувати

національно-культурну специфіку лексики, фразеології й інших мовних одиниць, а також доречно використовувати їх у мовленні.

У контексті нашого дослідження особливого значення набуває країнознавчий компонент, оскільки робота з автентичними країнознавчими текстами сприяє розумінню культурно маркованої лексики, інтерпретації національних реалій і встановленню взаємозв'язку між мовою та культурою англомовних країн. Водночас мовний і мовленнєвий компоненти забезпечують розуміння змісту текстів та використання засвоєної інформації в іншомовній комунікації [24].

Англомовна лінгвосоціокультурна компетентність є складним багатокомпонентним утворенням, оскільки забезпечує ефективну міжкультурну комунікацію іноземною мовою як за безпосереднього контакту співрозмовників, так і за опосередкованої взаємодії. Вона сприяє досягненню взаєморозуміння між представниками різних культурно-мовних спільнот, незважаючи на відмінності в їхніх культурних цінностях, нормах і моделях поведінки

Складність визначення структури англомовної лінгвосоціокультурної компетентності зумовлена багатогранністю її змісту та взаємозв'язком мовного, культурного й соціального аспектів іншомовного спілкування. У підході С. Ніколаєвої у її структурі виокремлено три взаємопов'язані субкомпетентності: соціолінгвістичну (уміння розуміти й використовувати мовні засоби з національно-культурним забарвленням відповідно до ситуації спілкування), соціокультурну (знання про культуру, історію, традиції та суспільне життя країни, мова якої вивчається, і вміння застосовувати їх у міжкультурній комунікації) та соціальну (здатність взаємодіяти з представниками інших культур, дотримуватися норм спілкування та долати можливі непорозуміння) [26, с. 125-130] (див рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Структура англомовної лінгвосоціокультурної компетентності

Визначені субкомпетентності розглядаємо як взаємопов'язані складові англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів, формування якої здійснюється засобами автентичних країнознавчих текстів. Вони передбачають:

- розуміння національно маркованої лексики, культурно зумовлених значень мовних одиниць та їх доречне використання у контексті (*соціолінгвістична субкомпетентність*);

- засвоєння й інтерпретацію інформації про культуру, традиції та суспільне життя країни, мова якої вивчається (*соціокультурна субкомпетентність*);

- розвиток умінь міжкультурної взаємодії, аргументованого висловлення власної думки, урахування позицій співрозмовників і конструктивного розв'язання комунікативних непорозумінь (*соціальна субкомпетентність*).

Отже, на основі опрацьованих наукових підходів, англомовну лінгвосоціокультурну компетентність розуміємо як інтегровану здатність і готовність учнів старших класів розуміти та інтерпретувати культурно зумовлену інформацію, відображену у мовних одиницях і текстах, спираючись на знання про історію, традиції, суспільне життя та соціальні норми країни,

мова якої вивчається, а також доречно використовувати набуті знання в ситуаціях міжкультурної комунікації. Її структуру становлять соціолінгвістична, соціокультурна та соціальна субкомпетентності, які не існують відокремлено, а взаємодоповнюють один одного, забезпечуючи цілісність іншомовної підготовки учнів до міжкультурної взаємодії. Важливе місце у цьому процесі посідає робота з автентичними країнознавчими текстами, оскільки вона дає змогу поєднати засвоєння мовних засобів із пізнанням культурного й соціального контексту їх уживання. Окреслені положення становлять теоретичне підґрунтя для розроблення комплексу вправ на матеріалі автентичних країнознавчих текстів, а також визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості досліджуваної компетентності.

1.2. Автентичні країнознавчі тексти: ознаки, різновиди та дидактичний потенціал

Вивчення іноземної мови передбачає не лише опанування мовних засобів, а й ознайомлення із культурою країни, мовою якої спілкуються її носії. У процесі навчання здобувачі освіти пізнають особливості світосприйняття, традиції, звичаї, цінності та спосіб життя іншого народу, зіставляючи їх із культурним досвідом власної країни. Використання автентичних матеріалів сприяє глибшому розумінню соціокультурних особливостей іншомовного середовища завдяки зануренню учнів у реальні мовленнєві ситуації.

Значущість автентичних матеріалів у навчанні іноземних мов відображена, зокрема, у документах Ради Європи, в яких наголошується, що, «автентичність є основним критерієм у відборі іншомовного навчального матеріалу та текстів. Автентичний текст, як далі зазначається стає «центром будь-якого акту мовленнєвого спілкування, зовнішньою предметною з'єднувальною ланкою між тим, хто продукує, і тим, хто сприймає, спілкуються вони безпосередньо чи на відстані [15, с. 93]». Тобто текст виконує функцію змістової основи спілкування, поєднуючи автора й адресата незалежно від того, чи відбувається комунікація безпосередньо чи опосередковано.

Термін «автентичність» походить від грецького αὐθεντικός і має значення «справжній», «істинний», «дійсний», «оригінальний» [1]. Це поняття використовується у різних галузях знань, зокрема в культурології, лінгвістиці та методиці викладання іноземних мов. У культурологічному контексті автентичність пов'язана з оригінальністю та самобутністю культурних явищ, збереженням їхніх характерних ознак і передаванням культурного досвіду наступним поколінням. У лінгвістиці й методиці навчання іноземних мов автентичність матеріалу передбачає його природне походження та створення для реальних комунікативних потреб, а не спеціально для навчального процесу [14, с. 30].

Поняття автентичності навчальних матеріалів охоплює їхнє походження, природність мовного оформлення та відповідність реальним умовам комунікації. Г. Чуланова та К. Ведмидера визначають автентичні матеріали як природні зразки мови, створені носіями мови для використання в реальних ситуаціях спілкування та не адаптовані з навчальною метою [41, с. 96].

В. Безлюдна та В. Неізвестна зазначають, що «... автентичний текст – це ефективний засіб вивчення мови у її природному функціоналі, що на відміну від штучно створених (адаптованих) текстів, репрезентує живу мовну дійсність та соціокультурні реалії країни, мова якої вивчається [7 с. 106]».

Важливим аспектом використання таких матеріалів є їхній обґрунтований добір відповідно до освітніх цілей. О. Мудра та Т. Коропатніцька акцентують увагу на доступності текстів, їхньому мотиваційному потенціалі та відповідності навчальним завданням [27, с. 106]. В умовах цифровізації освіти поняття автентичного тексту охоплює не лише друковані матеріали, а й електронні публікації, блоги та медіатексти, які можуть містити візуальні компоненти й відображати актуальні соціокультурні явища. Використання таких ресурсів розширює можливості добору матеріалів відповідно до інтересів учнів і створює умови для розвитку мовної здогадки та мотивації до читання [2, с. 203].

Автентичний текст у науково-методичній літературі визначають як текст, що відповідає таким характеристикам:

1) «…написаний носієм мови не для навчальних цілей, а для відображення «справжнього» життя народу, мова якого вивчається і який передбачає реальний намір комунікації [54, с. 168]»;

2) «…усні або письмові тексти, створені для реальних комунікативних потреб носіїв мови, а не спеціально для тих, хто її вивчає [50]». Синонімами до слова «автентичність» автор даного визначення вважає слова «документально», «реально», «по-справжньому»;

3) « …створені для реальних комунікативних і соціальних цілей, а не спеціально для використання в аудиторії [46, с. 2].

4) «написаний чи виголошений носієм мови, в якому відображається реальне, справжнє життя, побут, культура, історія народу, мова якого вивчається, що відповідає нормам літературної мови, демонструє справжні природні типові зразки мовлення, ситуативного спілкування та правильне вживання мовних одиниць [14, с. 30]».

Узагальнення наведених визначень дає підстави виокремити основні ознаки автентичного тексту: природність мовного оформлення, відсутність спеціальної адаптації з навчальною метою, відповідність реальним комунікативним потребам і відображення культурних особливостей народу, мова якого вивчається. Особливого значення набуває остання ознака, оскільки автентичні тексти містять відомості про традиції, звичаї, побут, історичні події та суспільні реалії іншої країни. Опрацювання таких матеріалів сприяє не лише вдосконаленню вмінь читання, а й розширенню соціокультурних знань учнів, необхідних для формування лінгвокраїнознавчої компетентності.

У контексті дослідження автентичних текстів доцільно звернутися до праці Е. Аветисян та І. Карапетян, які виокремлюють сім концептів, що характеризують змістову та комунікативну специфіку автентичного навчального тексту [47, с. 122].

1. Культурологічна автентичність передбачає використання текстів, які знайомлять учнів із культурою іншої країни, особливостями повсякденного життя, традиціями та звичаями носіїв мови.

2. Інформаційна автентичність характеризує відповідність змісту тексту пізнавальним потребам, віковим особливостям та інтересам учнів, завдяки чому навчальний матеріал набуває для них особистої значущості.

3. Контекстуальна (ситуативна) автентичність полягає у відображенні природних комунікативних ситуацій і тем, які є актуальними для носіїв мови та розкриваються в тексті в певному соціальному контексті.

4. Автентичність національної ментальності пов'язана з урахуванням культурно зумовлених особливостей мислення та спілкування, які впливають на доречність використання певних висловлювань у конкретних ситуаціях.

5. Реактивна автентичність передбачає добір текстового матеріалу, здатного викликати в учнів природні емоційні, інтелектуальні та мовленнєві реакції, подібні до тих, що виникають під час взаємодії з реальними текстами.

6. Автентичність формулювання відображає природність та оригінальність мовного оформлення тексту, що сприяє зацікавленню учнів, кращому розумінню порушеної комунікативної проблеми й усвідомленню зв'язку змісту з реальними ситуаціями.

7. Автентичність навчальних завдань передбачає розроблення вправ, які спонукають учнів до активної взаємодії з текстом і відтворюють способи опрацювання інформації, характерні для роботи з оригінальними матеріалами [47, с. 122].

Зазначені концепти дають змогу розглядати автентичність не лише як властивість самого тексту, а і як характеристику його змісту, мовного оформлення, комунікативного контексту та організації навчальної діяльності.

Визначивши основні ознаки автентичного тексту, доцільно розглянути поняття країнознавчого тексту, зміст якого тлумвчиться неоднозначно, зокрема:

- «… країнознавчий текст є автентичним матеріалом, який відображає національні традиції та реалії, сприяючи глибшому розумінню мови та культури [20]».

- «… містить інформацію про культурні, соціальні та економічні аспекти країни, мова якої вивчається. Цей текст сприяє формуванню уявлень про культурний контекст [22]».

- «.. дозволяє здійснювати міжкультурну комунікацію, порівнювати культурні аспекти, що допомагає учням усвідомити специфіку мовлення [37]».

Отже, текст, який «… формує лінгвокраїнознавчу компетентність, активуючи взаємодію з культурним контекстом, може визначати як країнознавчий [40]».

Автентичні тексти інтернет-видань мають значний навчально-методичний потенціал, оскільки відображають актуальні мовні тенденції, містять сучасну лексику, фразеологічні одиниці, поширені мовленнєві кліше та мовні конструкції, характерні для різних сфер комунікації. Їх використання в освітньому процесі сприяє комплексному розвитку іншомовних мовленнєвих умінь, зокрема читання, аудіювання, говоріння та письма, забезпечуючи взаємозв'язок і взаємодоповнення різних видів мовленнєвої діяльності [23, с. 70]

Роль країнознавчих текстів у розкритті культурного контексту функціонування мови висвітлюють М. Кортацці та Л. Джин [55]. М. Байрам [52] підкреслює, що такі тексти не лише надають інформацію про культуру країни, а й сприяють розвитку міжкультурної чутливості та здатності аналізувати культурні особливості. К. Райзагер [60] акцентує увагу на їхньому значенні для ознайомлення учнів із культурними практиками й соціальними нормами, що допомагає краще орієнтуватися в іншокультурному середовищі.

У межах нашого дослідження *автентичний текст* розглядаємо як усне або письмове висловлення, створене для реальних комунікативних потреб, а не спеціально для навчання іноземної мови, що відтворює особливості природного мовлення та може містити мовну, культурну й країнознавчу інформацію.

З огляду на поєднання автентичності й країнознавчого змісту, *автентичний країнознавчий текст* визначаємо як усний або письмовий матеріал, створений для реальних комунікативних потреб і не призначений спеціально для навчання іноземної мови, зміст якого спрямований на ознайомлення з географічними, історичними, культурними та суспільними особливостями країни, мова якої вивчається.

Використання таких текстів у навчанні англійської мови дає змогу поєднати розвиток умінь читання з поглибленням знань про іншомовну країну, її культуру, традиції та суспільні норми. Їх опрацювання сприяє розумінню культурно зумовлених значень мовних одиниць, усвідомленню особливостей життя іншого суспільства та формуванню здатності інтерпретувати прочитану інформацію з урахуванням культурного контексту.

Водночас дидактичний потенціал автентичних текстів не обмежується розвитком читацьких умінь і розширенням соціокультурних знань, а охоплює низку інших аспектів, важливих для формування іншомовної комунікативної та лінгвосоціокультурної компетентностей учнів старших класів. Зокрема, їх використання забезпечує::

- наближають навчання до природного мовлення та реальних комунікативних ситуацій;

- дають змогу ознайомлюватися з мовою в її природному контексті, зокрема з характерною для неї лексикою та граматичними конструкціями;

- сприяють збагаченню словникового запасу й розвитку навичок читання;

- забезпечують доступ до актуальної інформації та підтримують інтерес учнів до навчання;

- сприяють розширенню культурного світогляду завдяки ознайомленню з життям і культурою спільноти, мовою якої учні оволодівають [44].

Автентичні матеріали представлені різними видами текстової та мультимедійної продукції, зокрема газетними й журнальними статтями, літературними творами, дописами в блогах, науковими звітами, рекламними оголошеннями, інтерв'ю, подкастами та відеоматеріалами [33, с. 52].

За характером і функціональним призначенням їх умовно об'єднують у три основні групи:

- *прагматичні* (повсякденні, зокрема епістолярні) – листи, телеграми, короткі біографії, розклади телепередач, рекламні оголошення, афіші, квитки, рецепти, факси;

- *публіцистичні* – газетні та журнальні статті, інтерв'ю, репортажі, інформаційні повідомлення;

- *художні* – твори художньої літератури та їхні уривки, сценарії кінофільмів [14, с. 30].

У межах нашого дослідження основну увагу зосереджено на автентичних публіцистичних текстах країнознавчого спрямування. Їхня цінність полягає в поєднанні інформативності з відображенням актуальних суспільних і культурних явищ. Газетні та журнальні статті, репортажі й інформаційні публікації ознайомлюють учнів старших класів із реаліями життя англомовних країн, розширюють їхні країнознавчі знання та створюють умови для аналізу й інтерпретації різноманітної інформації. Опрацювання таких матеріалів також дає змогу простежити зв'язок мовних засобів із соціокультурним контекстом їх уживання.

Важливим середовищем поширення й використання автентичних країнознавчих текстів є цифровий простір, який забезпечує доступ до різноманітних інформаційних ресурсів. Залежно від типу вебресурсу та способу представлення інформації можна виокремити такі групи цифрових матеріалів:

- *офіційні та довідково-інформаційні вебресурси* – урядові портали, сайти міністерств, офіційні туристичні вебсайти й ресурси міських туристичних служб, онлайн-енциклопедії та цифрові музейні колекції. Вони містять відомості про державний устрій, географію, історію, культурну спадщину й визначні місця країни;

- *інтернет-ЗМІ та онлайн-періодика* – новинні статті, аналітичні публікації, репортажі й інтерв'ю, розміщені на сайтах інформаційних видань (BBC, Le Monde, Der Spiegel), а також електронні версії журналів, присвячених культурі, географії та суспільному життю;

- *соціальні медіа та блоги* – дописи експертів, представників громадськості й жителів країни в соціальних мережах (X, Instagram, Facebook), тематичні блоги (туристичні, кулінарні, культурологічні), коментарі та дискусії на форумах. Такі матеріали можуть відображати повсякденне мовлення, особистий досвід і погляди представників іншомовної спільноти;

- *мультимедійні та інтерактивні ресурси* – подкасти, відеоматеріали, інтерактивні карти, віртуальні екскурсії, цифрові афіші, онлайн-меню й інші

матеріали, що поєднують текстову інформацію з аудіовізуальним або інтерактивним контентом [3].

Серед розглянутих цифрових ресурсів особливу увагу в межах нашого дослідження приділено автентичним країнознавчим текстам, розміщеним на вебсайтах англомовних медіа, державних установ і культурно-освітніх організацій [23]. Їхній зміст охоплює різні аспекти історичного, культурного, суспільного та повсякденного життя Великої Британії, США, Австралії, Канади та інших англомовних країн. Такі матеріали відображають культурні реалії, соціальні норми й особливості життя іншомовної спільноти, а також дають змогу ознайомлюватися з поглядами та досвідом її представників. Опрацювання автентичних текстів сприяє поглибленню країнознавчих знань учнів, розумінню культурно зумовлених особливостей мовлення та формуванню вмінь інтерпретувати іншомовну інформацію з урахуванням соціокультурного контексту. Зокрема, на сайті BBC [49] у розділах Culture, History та Travel представлені публікації про культурні традиції, історичні події, мистецтво й особливості повсякденного життя Великої Британії та інших країн. Матеріали Australian Broadcasting Corporation (ABC) [45] дають змогу ознайомитися із суспільними процесами, культурним розмаїттям, традиціями та актуальними проблемами Австралії. Для вивчення культурних традицій, історії та суспільних процесів Канади доцільно залучати матеріали CBC News [53], а для вивчення історії, культури, природної спадщини й сучасних суспільних явищ США доцільно використовувати публікації журналу Smithsonian Magazine [63] та тематичні матеріали National Geographic [58]. Окремий напрям становлять публікації Агентства з охорони навколишнього середовища США (U.S. Environmental Protection Agency, EPA) [57], які висвітлюють питання охорони довкілля, зміни клімату, збереження природних ресурсів і відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Важливим ресурсом для роботи з автентичними текстами є також British Council LearnEnglish [57], в якому представлено статті про культуру, історію, міжнародні свята, суспільні явища та екологічні проблеми, доповнені завданнями на перевірку розуміння прочитаного. Для старшокласників цей

ресурс становить особливий інтерес завдяки поєднанню пізнавального змісту з навчальними завданнями, спрямованими на розвиток читацьких умінь і розширення словникового запасу. Додатково можна використовувати розділ Magazine Zone на платформі LearnEnglish Teens [57] матеріали якого орієнтовані на підлітків і охоплюють культурні події, традиції, суспільні проблеми та сучасні тенденції

Отже, автентичні країнознавчі тексти характеризуються природністю мовного оформлення, відповідністю реальним комунікативним потребам і відображенням культурно-суспільних реалій країни, мова якої вивчається. За характером і функціональним призначенням вони поділяються на прагматичні, публіцистичні та художні, а в цифровому середовищі представлені матеріалами офіційних вебресурсів, інтернет-ЗМІ, соціальних медіа, блогів і мультимедійних платформ. Їхній дидактичний потенціал полягає в поєднанні розвитку іншомовних мовленнєвих умінь із поглибленням країнознавчих знань, розумінням культурно зумовлених особливостей мовлення та підготовкою учнів до міжкультурної комунікації..

1.3. Критерії відбору автентичних країнознавчих текстів

Глобалізація та активізація міжнародної взаємодії зумовлюють зростання значущості іноземної мови не лише як засобу комунікації, а й як інструменту міжкультурного порозуміння [24, с. 381]. Це актуалізує потребу формувати в учнів старших класів здатність сприймати мову у її культурному контексті, розуміти особливості життя іншомовного суспільства та враховувати їх під час спілкування.

Важливим ресурсом для реалізації цього завдання є автентичні країнознавчі тексти. Ознайомлення з ними розширює читацький досвід старшокласників і водночас збагачує їхні знання про культуру, історію,

географію та суспільне життя англомовних країн, а також особливості комунікативної поведінки їхніх представників. Навчальна цінність таких матеріалів залежить від відповідності їхнього змісту інтересам учнів, наявності пізнавально значущої інформації та можливості ознайомлення з культурними реаліями, нормами спілкування й мовленнєвим етикетом [16, с. 91]. Отже, використання автентичних країнознавчих текстів створює умови для формування лінгвосоціокультурної компетентності, забезпечуючи засвоєння мовних засобів у поєднанні із соціокультурними знаннями.

Глобалізаційні процеси та активізація міжнародної взаємодії зумовлюють зростання значущості іноземної мови не лише як засобу комунікації, а й як інструменту міжкультурного порозуміння [24, с. 381]. Це актуалізує потребу формувати в учнів старших класів здатність сприймати мову в її культурному контексті, розуміти особливості життя іншомовного суспільства та враховувати їх під час спілкування.

Важливим засобом реалізації цього завдання є автентичні країнознавчі тексти. Ознайомлення з ними розширює читацький досвід старшокласників і збагачує їхні знання про культуру, історію, географію та суспільне життя англомовних країн, а також особливості комунікативної поведінки їхніх представників. Навчальна цінність таких матеріалів залежить від відповідності їхнього змісту інтересам учнів, наявності пізнавально значущої інформації та можливості ознайомлення з культурними реаліями, нормами спілкування й мовленнєвим етикетом [16, с. 91]. Під час добору текстів також важливо враховувати їхню пізнавальну та лінгвокультурологічну цінність, а також відповідність віковим особливостям, рівню інтелектуального розвитку й пізнавальним інтересам старшокласників [13, с. 166].

Доцільність цілеспрямованого добору зумовлена різнобічними навчальними можливостями країнознавчих текстів. М. Дорніш, К. Рамсай і Р. Сперлінг виокремлюють мотиваційно-стимулювальну, інформаційно-лексичну, виховно-впливову та навчально-керувальну функції країнознавчих текстів [59]. Це засвідчує, що текст має не лише містити мовний матеріал, а й викликати

інтерес до читання, розширювати знання учнів, сприяти осмисленню культурних явищ і створювати умови для подальшої навчальної діяльності.

Поняття критеріїв відбору текстового матеріалу пов'язане з визначенням ознак, за якими встановлюється доцільність його використання в освітньому процесі. О. Бирюк розглядає критерії відбору як основні характеристики змісту, структури й обсягу повідомлень, що дають змогу оцінити придатність тексту відповідно до цілей навчання та розмежувати якісні й кількісні критерії [8]. Такий підхід важливий для добору матеріалів для старшокласників, оскільки передбачає оцінювання не лише їхньої тематики, а й мовної складності, структури та можливостей застосування в навчальній діяльності.

У дослідженнях, присвячених добору навчальних і країнознавчих текстів, науковці пропонують низку взаємопов'язаних критеріїв. Л. Біредька звертає увагу на автентичність, актуальність, професійно-інформативну цінність, міжпредметну координацію та концентризм [10, с. 234-235]. Ю. Безвін наголошує на автентичності й доступності матеріалу, його функціонально-цільовій зумовленості, достовірності інформації на вебсайтах, актуальності ресурсу та методичному потенціалі навігації [6, с. 140]. Н. Осадча виокремлює пізнавальну й культурологічну цінність, автентичність, інформативність, змістовність, тематичність, урахування адресата й потреб учнів, а також естетичну привабливість тексту [30, с. 91].

І. Ференчук-Піонтковська доповнює цей перелік жанрово-структурною відповідністю, відповідністю рівню сформованості іншомовної комунікативної компетентності та мотиваційною цінністю матеріалу [40, с. 139]. А. Томашевська серед основних критеріїв називає автентичність, тематичність, інформативність, доступність і посильність тексту [39, с. 138]. Узагальнення цих позицій дає підстави розглядати відбір країнознавчих матеріалів як комплексний процес, оскільки жодна окрема характеристика не забезпечує їхньої навчальної доцільності без урахування інших вимог.

Важливі аспекти добору текстів для навчання іноземних мов представлено у працях Л. Панової. Серед основних вимог до навчальних текстів автори виокремлюють їхню пізнавальну та лінгвокультурологічну

цінність, а також відповідність віку й інтересам учнів [31]. Ці вимоги є важливими і для нашого дослідження, оскільки автентичні країнознавчі тексти мають не лише забезпечувати іншомовну мовленнєву діяльність, а й розширювати знання старшокласників про країни, культуру та суспільство, у яких функціонує англійська мова. До автентичних матеріалів автори зараховують тексти реального спілкування, зокрема художні твори, публіцистичні статті, наукові повідомлення, листи, радіо- й телепередачі [31].

Сучасні підходи до добору текстів для читання передбачають узгодження матеріалу з освітніми цілями, мовним рівнем учнів, тематикою навчання та їхніми інтересами. О. Мудра й Т. Коропатніцька розглядають цей процес як педагогічно обґрунтовану діяльність, що передбачає врахування мовних потреб учнів, мотивації, когнітивної доступності матеріалу, соціокультурного контексту та можливостей цифрових ресурсів [27, с. 107-108].

З урахуванням розглянутих наукових підходів нами визначено такі взаємопов'язані критерії відбору автентичних країнознавчих текстів: автентичність, соціокультурна й країнознавча цінність, інформативність та актуальність, тематична відповідність, урахування інтересів учнів, мотиваційний потенціал, мовна доступність і посильність, жанрово-структурна відповідність, достовірність джерела та обсяг тексту. Для систематизації визначених критеріїв їх згруповано за змістовими, мовними, психолого-педагогічними й кількісними характеристиками (див. табл. 1.1.). Автентичність і достовірність джерела розглядаємо як наскрізні критерії, застосування яких необхідне під час добору всіх типів матеріалів.

Таблиця 1.1.

Систематизація критеріїв відбору автентичних країнознавчих текстів

Група критеріїв	Критерії відбору	Що враховуємо під час відбору
Змістовий	*Соціокультурна й країнознавча цінність* *Інформативність та актуальність* *Тематична відповідність*	- відображення культури, традицій, історії та суспільного життя англомовних країн; - наявність значущої, пізнавальної та актуальної інформації; - узгодженість змісту з темою навчання та метою формування

	Жанрово-структурна відповідність	компетентності; - відповідність жанру тексту меті навчання та виду читання.
Мовний	*Мовна доступність і посильність*	- відповідність лексичної, граматичної та стилістичної складності рівню учнів.
Психолого-педагогічний	*Урахування інтересів учнів* *Мотиваційний потенціал*	- відповідність віковим особливостям, пізнавальним потребам та інтересам старшокласників; - здатність зацікавлювати учнів, стимулювати читання й обговорення прочитаного.
Кількісний	*Обсяг тексту*	- відповідність довжини тексту рівню учнів, виду читання та часу на виконання завдань.

Як засвідчує таблиця 1.1, запропонована систематизація дає змогу врахувати різні характеристики матеріалу. Змістові критерії визначають пізнавальну й соціокультурну цінність текстів, мовні – їхню відповідність рівню підготовки учнів, психолого-педагогічні – урахування вікових особливостей, інтересів і мотивації старшокласників, а кількісний – доцільний обсяг матеріалу. Водночас автентичність і достовірність джерела мають наскрізний характер, оскільки впливають на якість тексту незалежно від його тематики, жанру та способу представлення.

Для детальнішого обґрунтування системи критеріїв розглянемо особливості їх застосування під час добору автентичних країнознавчих текстів для учнів старших класів.

Важливим змістовим критерієм є *соціокультурна й країнознавча цінність*. Текст має містити інформацію, яка допомагає зрозуміти різні аспекти життя англомовної країни: традиції, свята, систему освіти, повсякденні практики, історичні події, культурні пам’ятки, суспільні норми або особливості спілкування. Відібраний матеріал повинен не лише повідомляти окремі факти, а й давати учням змогу співвідносити їх із власним досвідом, помічати культурні відмінності та уникати спрощених або стереотипних уявлень про інші суспільства.

Критерії *інформативності та актуальності* передбачають добір матеріалів, які мають пізнавальну цінність і відповідають інформаційним потребам учнів [30, с. 129]. Для старшокласників доцільно обирати тексти, що містять нову або поглиблену інформацію про англомовні країни та узгоджуються з темою й метою навчального заняття. Актуальність особливо важлива під час роботи з цифровими публікаціями, оскільки інформація в них може швидко втрачати практичне значення [9, с. 9]. Водночас для вивчення історії, традицій і культурної спадщини доречними можуть бути й раніше опубліковані матеріали, якщо їхній зміст відповідає навчальній меті.

Під час добору матеріалів необхідно враховувати *тематичну відповідність* і *мотиваційний потенціал*. Тематика тексту має узгоджуватися з метою навчання, змістом освітньої програми та віковими інтересами старшокласників. Значущість теми для учнів може підтримувати їхню мотивацію до читання [10, с. 97]. Оскільки інтереси учнів одного класу можуть відрізнятися, доцільно використовувати тексти різної тематики й жанрів, які заохочують до читання та подальшого обговорення. Емоційна й естетична привабливість матеріалу також може посилювати бажання читати й ділитися власними думками [38, с. 82-84].

Не менш важливими є *мовна доступність і посильність тексту*. Матеріал має відповідати рівню володіння англійською мовою учнів, давати змогу зрозуміти основний зміст і виконати поставлене завдання. Водночас посильність не означає надмірного спрощення: текст може містити незнайомі слова, граматичні конструкції й культурно марковані одиниці, якщо їхнє значення можна з’ясувати з контексту або за допомогою підготовчих завдань. Під час добору необхідно враховувати лексичну, граматичну та стилістичну складність матеріалу, орієнтуючись на рівні B1-B2 та конкретний вид читання. Наприклад, під час ознайомлювального читання окремі незнайомі слова не обов’язково перешкоджають розумінню основного змісту, тоді як детальне читання передбачає глибше опрацювання інформації та мовних одиниць [30, с. 35-37].

Жанрово-структурна відповідність передбачає врахування типу тексту, його композиції, логіки викладу та способу подання інформації. Використання різних жанрів – новинних статей, інтерв'ю, блогових дописів, інформаційних повідомлень і культурно-пізнавальних матеріалів – розширює читацький досвід учнів і знайомить їх із різними способами представлення інформації. Важливо, щоб структура тексту була зрозумілою, а його зміст можна було опрацювати відповідно до визначеної мети читання [13, с. 139].

Кількісний критерій стосується обсягу тексту, який має відповідати рівню підготовки учнів, складності матеріалу, виду читання та часу, відведеному на виконання завдань. Як орієнтир для учнів старших класів можна розглядати тексти обсягом приблизно одна–півтори сторінки [11, с. 118]. Проте цей показник не слід сприймати як незмінну норму. Під час уроку доцільно добирати матеріал, який учні зможуть прочитати й опрацювати в межах запланованої діяльності, тоді як для самостійного або домашнього читання його обсяг може бути більшим. Важливо, щоб довжина тексту не ускладнювала сприйняття змісту та виконання навчальних завдань.

Окремої уваги потребують автентичність матеріалу та достовірність джерела, які враховуються на всіх етапах добору текстів. Використання автентичних матеріалів дає змогу ознайомити учнів із природним уживанням англійської мови та реальними способами подання інформації [38, с. 79]. Водночас сам факт розміщення матеріалу в інтернеті не гарантує його автентичності, тому необхідно зважати на автора, первинне призначення тексту та мету його публікації. Достовірність джерела передбачає перевірку надійності ресурсу й точності наведених відомостей. Для цього слід ураховувати авторство матеріалу, дату його оприлюднення, репутацію вебсайту та можливість перевірити інформацію за іншими надійними джерелами. Це особливо важливо під час добору країнознавчих текстів, адже їхній зміст впливає на формування уявлень учнів про культуру, традиції та суспільне життя англомовних країн.

Отже, добір автентичних країнознавчих текстів для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів

передбачає комплексне врахування змістових, мовних, психолого-педагогічних і кількісних характеристик матеріалу. Поєднання визначених критеріїв дає змогу обирати тексти, які відповідають навчальній меті, рівню володіння англійською мовою та інтересам учнів, забезпечують достовірність і пізнавальну цінність інформації та сприяють розвитку читацьких умінь і поглибленню знань про культуру англомовних країн.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було проаналізовано наукові підходи до визначення сутності і структури англомовної лінгвосоціокультурної компетентності. З'ясовано, що вона є інтегрованою здатністю і готовністю учнів старших класів розуміти та інтерпретувати культурно зумовлену інформацію, відображену у мовних одиницях і текстах, спираючись на знання про історію, традиції, суспільне життя та соціальні норми країни, мова якої вивчається, а також доречно використовувати набуті знання в ситуаціях міжкультурної комунікації. Визначено, що до її структури виокремлено три взаємопов'язані субкомпетентності: соціолінгвістичну (уміння розуміти й використовувати мовні засоби з національно-культурним забарвленням відповідно до ситуації спілкування), соціокультурну (знання про культуру, історію, традиції та суспільне життя країни, мова якої вивчається, і вміння застосовувати їх у міжкультурній комунікації) та соціальну (здатність взаємодіяти з

представниками інших культур, дотримуватися норм спілкування та долати можливі непорозуміння).

Охарактеризовано автентичні країнознавчі тексти як засіб формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів. Уточнено поняття автентичного країнознавчого тексту як усного або письмового матеріалу, створеного для реальних комунікативних потреб і не призначеного спеціально для навчання іноземної мови, зміст якого охоплює географічні, історичні, культурні та суспільні особливості країни, мова якої вивчається. Визначено його основні ознаки: природність мовного оформлення, відсутність спеціальної навчальної адаптації та відображення мовних і соціокультурних реалій.

За характером і функціональним призначенням виокремлено прагматичні, публіцистичні та художні тексти, а за типом цифрового ресурсу — офіційні й довідково-інформаційні вебресурси, інтернет-ЗМІ, соціальні медіа, блоги, мультимедійні та інтерактивні ресурси. Проаналізовано можливості використання матеріалів BBC, ABC, CBC News, Smithsonian Magazine, National Geographic, U.S. Environmental Protection Agency, British Council LearnEnglish та LearnEnglish Teens.

Розкрито дидактичний потенціал автентичних країнознавчих текстів, який полягає в поглибленні знань учнів про культуру й суспільне життя англомовних країн, збагаченні словникового запасу, розвитку читацьких умінь, здатності аналізувати й інтерпретувати інформацію з урахуванням соціокультурного контексту та підготовці до міжкультурної комунікації. Обґрунтовано доцільність використання таких матеріалів за умови врахування їхньої достовірності, актуальності, мовної складності, країнознавчої цінності та відповідності віковим особливостям учнів.

Визначено критерії відбору автентичних країнознавчих текстів для учнів старших класів. До основних вимог віднесено пізнавальну та лінгвокультурологічну цінність матеріалу, його відповідність віковим особливостям та інтересам учнів. На основі узагальнення наукових підходів виокремлено взаємопов’язані критерії відбору, які згруповано за чотирма

напрямами: змістовим (соціокультурна й країнознавча цінність, інформативність та актуальність, тематична й жанрово-структурна відповідність); мовним (доступність і посильність); психолого-педагогічним (урахування вікових особливостей, інтересів і мотиваційного потенціалу); кількісним (обсяг тексту). Автентичність матеріалу та достовірність джерела визначено як наскрізні вимоги, що враховуються під час добору всіх типів текстів. Обґрунтовано, що комплексне застосування визначених критеріїв забезпечує відповідність відібраних матеріалів навчальним цілям, рівню мовної підготовки та пізнавальним потребам старшокласників і сприяє формуванню англомовної лінгвосоціокультурної компетентності.

РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ АВТЕНТИЧНИХ КРАЇНОЗНАВЧИХ ТЕКСТІВ

2.1. Методичні засади використання автентичних країнознавчих текстів для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності

Навчання читання англійською мовою на основі автентичних країнознавчих текстів передбачає добір відповідних видів читання та послідовну організацію роботи із текстовою інформацією з метою формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів. Залежно від комунікативної мети читання поділять на:

- *пошукове читання* передбачає знаходження конкретних фактів і відомостей;

- *оглядове* – спрямоване на швидке ознайомлення із загальним змістом тексту та визначення його основної ідеї;

- *вивчальне* забезпечує детальне опрацювання інформації, її аналіз та інтерпретацію [26, с. 377].

Використання цих видів читання під час роботи з автентичними країнознавчими текстами дає змогу організувати сприйняття матеріалу відповідно до навчальної мети, жанрових особливостей публікації та рівня підготовки учнів. Водночас важливим є не лише розуміння змісту прочитаного, а й осмислення соціокультурних реалій, особливостей мовленнєвої поведінки та суспільних цінностей, представлених у тексті.

Незалежно від обраного виду читання, роботу з автентичними країнознавчими текстами доцільно організовувати послідовно, виокремлюючи три взаємопов’язані етапи: *дотекстовий (pre-reading), текстовий (while-reading) і післятекстовий (post-reading)* [29, с. 13]. Така організація забезпечує підготовку учнів до сприйняття матеріалу, цілеспрямоване опрацювання його змісту та подальше використання отриманої інформації в іншомовній

комунікації. Під час кожного етапу добираються завдання, спрямовані на формування відповідних складових англомовної лінгвосоціокультурної компетентності, які ми окреслили у теоретичному розділі.

Визначені етапи та структурні складові реалізуються через добір завдань для вправ відповідно до їхньої комунікативної спрямованості, характеру навчальної діяльності та способу організації роботи.

Практичну реалізацію визначених етапів розглянемо на прикладі вправ, спрямованих на формування в учнів старших класів соціокультурної, соціолінгвістичної і соціальної субкомпетентностей у процесі роботи з автентичними країнознавчими текстами. Як зразок текстового матеріалу використано публікацію “Scotland”, розміщену на освітньому ресурсі British Council LearnEnglish Teens [51].

На **дотекстовому етапі** формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів передбачається створення передумов для розуміння іншомовної культурної дійсності, актуалізація фонових знань і підготовка до міжкультурної комунікації. Відповідно до визначених складових лінгвосоціокультурної компетентності окреслено такі цілі цього етапу:

1) ***Соціокультурна субкомпетентність*** – актуалізувати та розширювати фонові знання учнів про особливості життя, культуру й суспільні реалії країни, мова якої вивчається, відповідно до тематики автентичного країнознавчого тексту.

Вправа 1. Мета: актуалізувати фонові знання учнів про культуру, традиції та суспільні реалії Шотландії.

Instruction: Work in pairs. Discuss the questions before reading the text.

1. Where is Scotland situated?

2. What do you know about Scottish traditions and national symbols?

3. What languages are spoken in Scotland?

4. What would you like to learn about Scotland?

2) ***Соціолінгвістична субкомпетентність*** – ознайомити учнів із національно маркованою лексикою, характерною для відповідної теми,

пояснити її значення та особливості вживання в певному культурному й комунікативному контексті.

Вправа 2. Мета: ознайомити учнів із національно маркованою лексикою, пов'язаною зі шотландською культурою, та підготувати їх до розуміння відповідних понять у тексті.

Instruction: Match the words with their definitions.

1. Bagpipes

2. Tartan

3. Haggis

4. Thistle

5. Gaelic

A. A traditional Scottish dish.

B. A plant that is one of Scotland's national symbols.

C. A traditional musical instrument.

D. A language associated with Scotland.

E. A pattern of intersecting lines and colours traditionally used in Scottish clothing.

3) ***Соціальна субкомпетентність*** – сформувати початкові уявлення про особливості міжкультурної комунікації, можливі комунікативні бар'єри та способи їх подолання.

Вправа 3. Мета: сформувати початкові уявлення учнів про особливості міжкультурної комунікації та способи запобігання можливим комунікативним непорозумінням.

Instruction: Work in small groups. Read the situations and suggest appropriate responses.

1. You meet a Scottish person whose traditions are unfamiliar to you. What questions could you ask politely?

2. You hear a Scottish word that you do not understand. How can you ask the speaker to explain its meaning?

3. You discover that a Scottish tradition differs from a Ukrainian one. How can you express your opinion respectfully?

Текстовий етап передбачає цілеспрямоване опрацювання змісту автентичної публікації, спрямоване на розуміння основної ідеї, пошук конкретної інформації, інтерпретацію фактів і встановлення взаємозв'язків між окремими частинами тексту. На цьому етапі продовжується формування всіх трьох складових лінгвосоціокультурної компетентності відповідно до змісту матеріалу й характеру навчальних завдань. Основними цілями є:

1) ***Соціокультурна субкомпетентність*** – формувати вміння знаходити й інтерпретувати соціокультурну інформацію в тексті, розуміти представлені в ньому цінності, переконання, традиції та особливості суспільного життя.

Вправа 4. Мета: формувати вміння знаходити й інтерпретувати соціокультурну інформацію в тексті, розуміти представлені в ньому традиції, культурні цінності та особливості суспільного життя Шотландії.

Instruction: Read the text Scotland and choose the correct answer.

1. Which languages are spoken in Scotland?

2. What traditional musical instrument is associated with Scotland?

3. Which traditional Scottish dish is mentioned in the text?

4. What national symbols represent Scotland?

5. Which aspects of Scottish life and culture are described in the text?

2) ***Соціолінгвістична субкомпетентність*** – формувати вміння визначати значення національно маркованої лексики з урахуванням контексту, розпізнавати доречність мовних засобів у конкретних комунікативних ситуаціях і пояснювати їхнє значення для розуміння тексту.

Вправа 5. Мета: формувати вміння визначати значення національно маркованої лексики з урахуванням контексту та пояснювати її значення для розуміння культурних особливостей Шотландії.

Instruction: Read the text Scotland again. Find the words related to Scottish culture, traditions, language and national symbols. Explain their meanings in English and identify the cultural aspects they represent.

Word	*Meaning in the text*	*Cultural aspect*

3) ***Соціальна субкомпетентність*** – формувати вміння виявляти й аналізувати суспільні явища, соціальні взаємини та проблеми, представлені в публікації, визначати їхній вплив на життя людей і розуміти позиції різних учасників суспільної взаємодії.

Вправа 6. Мета: формувати вміння виявляти й аналізувати суспільні явища та особливості суспільного життя, представлені в тексті, а також розуміти значення культурних і мовних відмінностей у взаємодії людей.

Instruction: Read the text Scotland and answer the questions.

1. What information does the text provide about life in Scotland?

2. What role do language and cultural traditions play in Scottish society?

3. Why is it important to respect the cultural and linguistic differences of other people?

Добір вправ на текстовому етапі передбачає використання умовно-комунікативних, вмотивованих і рецептивних завдань, зокрема вправ із психологічним компонентом ставлення та опорами. Їх виконання відбувається переважно індивідуально, а контроль результатів здійснюється викладачем (після завершення завдання або опрацювання тексту) або самими учнями шляхом самоконтролю [28, с. 90].

Післятекстовий етап спрямований на поглиблення розуміння прочитаного, узагальнення та критичне осмислення інформації, а також її використання у власній мовленнєвій діяльності. На цьому етапі учні застосовують набуті знання для порівняння культур, аргументованого висловлення власних поглядів і взаємодії з іншими учасниками спілкування. Цілі формування складових лінгвосоціокультурної компетентності конкретизуються таким чином:

1) ***Соціокультурна субкомпетентність*** – формувати вміння порівнювати культурні явища й суспільні практики країни, мова якої вивчається, з відповідними явищами української культури, усвідомлювати їхні спільні та відмінні риси й використовувати здобуту соціокультурну інформацію у власних висловлюваннях.

Вправа 7. Мета: розвивати вміння порівнювати культурні традиції Шотландії та України, визначати спільні й відмінні риси та усвідомлювати значення національної культурної спадщини.

Instruction: Work in pairs. Use the information from the text Scotland and your knowledge of Ukraine to complete the table. Then present your findings to the class.

Cultural aspect	Scotland	Ukraine
1. Traditional music		
2. Traditional food		
3. National symbols		
4. Languages		

Discuss the questions:1. What cultural similarities can you identify? 2. Which differences did you find most interesting? 3. How do national traditions contribute to cultural identity?

2) ***Соціолінгвістична субкомпетентність*** – формувати вміння добирати й використовувати доречні мовні засоби відповідно до соціальних ролей співрозмовників, характеру взаємин, мети та ситуації спілкування, а також застосовувати тематичну й національно марковану лексику у відповідному контексті.

Вправа 8. Мета: розвивати вміння доречно використовувати національно марковану лексику в іншомовному спілкуванні та пояснювати культурно специфічні поняття представникам іншої культури.

Instruction: Work in groups. Imagine that a group of British students is visiting your school. You have been asked to introduce them to Scotland using the information from the text.

Choose three Scottish cultural words or concepts mentioned in the text. Prepare a short presentation explaining their meanings and cultural significance. Use English and make your explanations clear to people who are unfamiliar with Scottish culture.

Be ready to answer your classmates' questions.

3) ***Соціальна субкомпетентність*** – формувати вміння використовувати інформацію з тексту для обговорення суспільно значущих питань, аргументувати власну позицію, враховувати погляди інших людей, усвідомлювати можливі бар'єри міжкультурного спілкування та визначати способи їх подолання.

Вправа 9. Мета: формувати вміння знаходити конструктивні способи розв'язання ситуацій міжкультурного непорозуміння, аргументовано висловлювати власну позицію та виявляти повагу до культурних відмінностей.

Instruction: Work in small groups. Read the situation and prepare a short role-play.

Situation: A Scottish exchange student visits your school. During a conversation, Ukrainian students make jokes about a Scottish tradition because they do not understand its meaning. The exchange student feels uncomfortable.

Your task is to act out the situation and find a constructive solution.

Include the following points in your role-play:

- how the misunderstanding begins;

- how the participants explain their points of view;

- how they ask questions and clarify cultural information;

- how they resolve the situation respectfully.

After each performance, discuss:

1. What caused the misunderstanding?

2. What could the participants have done differently?

3. How can cultural knowledge help prevent similar situations?

Реалізація визначених цілей передбачає використання умовно-комунікативних і комунікативних вправ, спрямованих на закріплення соціокультурних, соціолінгвістичних і соціальних знань та розвиток відповідних навичок і вмінь. Система завдань охоплює рецептивні, продуктивні вправи та рецептивно-репродуктивні. Також передбачаються завдання з природними опорами, які виконуються індивідуально, у парах, групах або командах. Контроль результатів виконання вправ може здійснювати як учитель, так і самі учні шляхом самоконтролю або взаємоконтролю [28, с. 91].

Отже, послідовна організація дотекстового, текстового й післятекстового етапів забезпечує поступовий перехід від актуалізації фонових знань і підготовки учнів до читання до осмислення соціокультурної інформації та її подальшого використання в іншомовній комунікації. Зміст завдань має відповідати тематиці тексту й передбачати пошук, розуміння та інтерпретацію інформації під час ознайомлювального, вибіркового та вивчального читання [29, с. 13]. Така організація роботи з автентичними країнознавчими текстами сприяє комплексному розвитку соціокультурної, соціолінгвістичної та соціальної складових англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів.

2.2. Комплекс вправ для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів засобами читання автентичних країнознавчих текстів

Для практичної реалізації методики формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів на основі автентичних країнознавчих текстів укладено комплекс із 25 вправ, спрямованих на розвиток умінь читання та поглиблення знань про соціокультурні реалії англомовних країн.

Упровадження розробленої методики передбачало укладання комплексу вправ на основі автентичних англомовних текстів, дібраних з американських, британських та австралійських інформаційних і освітніх ресурсів. Змістове наповнення комплексу визначено двома тематичними напрямами – «Навколишнє середовище» (Environment) і «Здоров'я» (Health), які дають змогу ознайомити учнів старших класів із відповідними суспільними проблемами та особливостями їх висвітлення в англомовному середовищі. Під час добору матеріалів ураховано їхню автентичність, країнознавчу цінність, відповідність віковим особливостям учнів і дидактичний потенціал для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності. Комплекс вправ передбачає поступове ускладнення завдань – від опрацювання тематичної

лексики та пошуку конкретної інформації до поглибленого аналізу змісту текстів, інтерпретації авторських позицій і критичного оцінювання суспільних явищ.

У кожній вправі зазначено провідну субкомпетентність, на формування якої вона спрямована. За потреби вказано додаткову спрямованість, оскільки окремі завдання комплексно розвивають декілька складників лінгвосоціокультурної компетентності.

УРОК 1. ENVIRONMENTAL ISSUES

Текст: How to Reduce Risks of Bad Air (див. дод. Б).

Джерело: VOA Learning English [66].

Вид читання: вивчальне читання.

Вправа 1

Етап: дотекстовий.

Субкомпетентність: соціолінгвістична.

Мета: формувати вміння розуміти тематичну лексику та добирати мовні засоби відповідно до адресата й ситуації спілкування.

Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція. *Task 1. Match the words (1-8) with their definitions (A-H).*

1. smoggy
2. pollutants
3. exposure
4. risk factor
5. standards
6. filter
7. incense
8. afford

A. To have enough money to pay for something.

B. A substance or device that removes unwanted particles from air or liquid.

C. A situation in which someone is in contact with something harmful.

D. Smoke or pollution mixed with fog, making the air dirty.

E. Substances that make air, water or soil dirty or dangerous.

F. A factor that increases the possibility of a harmful outcome.

G. Rules or levels used to measure what is acceptable.

H. A substance burned to produce a pleasant smell.

Task 2. Work in pairs. Choose one situation and give advice about air pollution. Adapt your language to the person you are addressing. Use at least two words from Task 1.

1. You are talking to a friend.

2. You are giving a short presentation to classmates.

3. You are speaking to the school principa

Вправа 2.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати уявлення про вплив забруднення повітря на здоров'я людей, усвідомлювати нерівність можливостей різних соціальних груп щодо захисту від забрудненого повітря та розуміти значення суспільної відповідальності за збереження здоров'я населення.

Тип: некомунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Read the text carefully and answer the questions in complete sentences.*

1. Why does a blue sky not necessarily mean that the air is clean?

2. What are the main sources of PM 2.5 particles?

3. How can PM 2.5 particles affect the human body?

4. What health problems can result from short-term exposure to polluted air?

5. How can long-term exposure affect human health?

6. What did the UNICEF study reveal about children in East Asia and the Pacific?

7. Why can people who work outdoors find it difficult to protect themselves from polluted air?

Вправа 3.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати розуміння суспільних наслідків забруднення повітря, усвідомлювати вразливість окремих груп населення та значення доступу до безпечного довкілля для збереження здоров'я людей.

Тип: некомунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Read the text carefully. Match the statements (1-6) with the evidence (A-F) that supports them.*

Statements

1.The appearance of the sky does not always indicate air quality.

2. Different human activities contribute to air pollution.

3. Fine particles can be particularly dangerous to human health.

4. Air pollution can have serious consequences for children's development.

5. People do not always have the opportunity to avoid polluted air.

6. Air purifiers have limitations.

Evidence

A. Some people live or work outdoors and cannot afford to stay indoors.

B. These particles can travel deep inside human lungs.

C. Pollutants can come from burning fuels, agricultural activities, roadways and wildfires.

D. A small device may not be effective in a large room.

E. Polluted air can harm children's lungs, limit their growth and affect their thinking abilities.

F. Blue skies cannot guarantee that the air is clean.

Вправа 4.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати розуміння взаємозв'язку між забрудненням повітря та добробутом людей, усвідомлювати наслідки екологічних проблем для різних груп **населення й значення відповідальної поведінки для захисту здоров'я.**

Тип: некомунікативна, рецептивно-аналітична.

Інструкція: *Complete the table using information from the text. Explain the relationship between each cause and its effect.*

Cause or situation	**Effect or consequence**
1. Burning fuels	…
2. PM 2.5 particles enter the lungs	…
3. Long-term exposure to polluted air	…
4. Children breathe polluted air	…
5. People cannot afford to stay indoors	…
6. A small air purifier is used in a large room	…

Вправа 5.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати розуміння масштабів проблеми забруднення повітря та її впливу на суспільство, усвідомлювати значення достовірної інформації про екологічні ризики для прийняття відповідальних рішень щодо здоров'я людей.

Тип: некомунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Read the text carefully and complete the table. Explain what each figure tells us about air pollution.*

Figure	**What does it refer to?**
99%	…
7 million	…
500 million	…
100 children	…
6,000 cities in 117 countries	…
1.5 times and 4	…

times

Which figure do you find the most alarming? Explain your choice in one or two sentences using information from the text.

Вправа 6.

Етап: післятекстовий.

Субкомпетентність: соціальна.

Мета: формувати вміння застосовувати інформацію тексту до практичних ситуацій, оцінювати способи зменшення ризиків та обґрунтовувати власні рішення.

Тип: комунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Imagine that your school wants to reduce the risks of air pollution. Work in groups of three and take the following roles: a student, a teacher and a school administrator. First, evaluate the measures below and choose the three most useful ones. Then discuss your choices from the perspective of your role and agree on a joint action plan. Justify your decisions using information from the text.*

- Checking the Air Quality Index before outdoor activities.
- Staying indoors or wearing a mask when air quality is poor.
- Reducing indoor pollution caused by cooking or burning incense.
- Using an air purifier suitable for the size of the room.
- Informing students and teachers about the health effects of air pollution.

Discuss:

1. Which three measures would be most useful for your school?
2. Why might some protective measures be difficult for certain people to follow?
3. What additional actions could schools or local authorities take to reduce exposure to polluted air?

During the discussion, listen to the other participants, ask for clarification when necessary and respond respectfully to different opinions. Try to reach agreement on three measures that are realistic for your school.

Use the phrases:

According to the text, …

This measure could be effective because …

One important risk is …

However, some people may not be able to …

We believe that the most effective solution would be …

УРОК 2. ENVIRONMENTAL AWARENESS AND RESPONSIBILITY

Текст: The Great Outdoors (див. дод. В).

Джерело: U.S. Environmental Protection Agency (EPA) [65].

Вид читання: пошукове читання.

Вправа 7.

Етап: дотекстовий.

Субкомпетентність: соціолінгвістична.

Мета: актуалізувати тематичну лексику, пов'язану з відповідальною поведінкою на природі, та формувати вміння добирати доречні мовні засоби відповідно до соціальних ролей співрозмовників і ситуацій спілкування.

Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Інструкція: *Task 1. Look at the following words and phrases. Choose three that you associate with responsible outdoor activities. Explain your choices to a partner. Then discuss whether these practices are common in your community in Ukraine and which of them you would like to learn more about in the United States.*

reusable bottles, national parks, litter, composting, wildlife,
recycling, gardening tools, outdoor activities.

Use the following phrases:

I associate _____ with environmental responsibility because _____.

I think _____ is important because _____.

Task 2. Read the situations and match each one with the most appropriate expression. Pay attention to politeness and the relationship between the speakers.

1. You want to suggest that your classmate should use a reusable water bottle.

2. You want to ask a schoolteacher whether your class can organise an environmental campaign.

3. You want to encourage a group of younger pupils to keep the schoolyard clean.

Expressions

a) Could our class organise an environmental campaign next month?

b) Let's use reusable bottles instead of buying plastic ones.

c) Please remember to put your rubbish in the bins. Let's keep our schoolyard clean!

Rewrite one expression to make it more formal or less formal. Explain when you would use each version.

Вправа 8.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати вміння знаходити в автентичному тексті країнознавчу інформацію про природоохоронні практики США та визначати її значущість для розуміння екологічних цінностей американського суспільства.

Тип: некомунікативна, рецептивна.

Instruction: You have 60 seconds to scan the text. Find three interesting or surprising facts about outdoor recreation and environmental protection. Write each fact in one short sentence and indicate the section where you found it.

Example:

Fact: The Every Kid Outdoors pass provides access to more than 2,000 sites.

Section: Vacations.

Вправа 9.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати лінгвосоціокультурну компетентність учнів шляхом ознайомлення з американською природоохоронною ініціативою Every Kid Outdoors та усвідомлення її ролі в залученні дітей до пізнання природної спадщини США.

Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Scan the text and complete the profile of the Every Kid Outdoors programme.*

- Programme name: _____
- Who is eligible for the pass? _____
- What does the pass provide access to? _____
- How many sites are included? _____

Then answer the question: Why might this programme encourage American children to explore nature? Write one or two sentences based on the information in the text.

Вправа 10.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати уявлення про природоохоронні практики, представлені в англомовному країнознавчому тексті, усвідомлювати їхнє значення в повсякденному житті американського суспільства та визначати можливості застосування відповідних рекомендацій у власному житті.

Тип: некомунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Read the situations and find the relevant advice in the text. Match each situation with an appropriate recommendation. Indicate the section where you found it.*

1. A family wants to reduce the amount of rubbish produced during a holiday.

2. A child wants to visit national parks and other natural areas.

3. A homeowner wants to maintain a garden in a more environmentally friendly way.

4. A group of friends is planning to spend time outdoors safely.

Complete the sentences:

For situation 1, the text recommends _____.

For situation 2, the text suggests _____.

For situation 3, the text advises _____.

For situation 4, the text mentions _____.

Which recommendation reflects an approach to environmental responsibility presented in the text? Explain how it could be useful in everyday life.

Вправа 11.

Етап: післятекстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: розвивати вміння застосовувати засвоєну англомовну лексику й інформацію про екологічні практики США для планування екологічно відповідального відпочинку та обґрунтування власних рішень.

Тип: умовно-комунікативна, продуктивна.

Інструкція: *Imagine that your family is planning a holiday in the United States. Use the text to prepare a four-step eco-friendly holiday plan.*

Your plan must include:

1. One action to reduce waste.

2. One action to protect the natural environment.

3. One suggestion for responsible outdoor recreation.

4. One idea for making your holiday more environmentally friendly.

For each step, write a recommendation and name the section of the text that inspired it.

Example:

1. We will take reusable water bottles to avoid unnecessary plastic waste.

Вправа 12.

Етап: післятекстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати лінгвосоціокультурну компетентність учнів шляхом зіставлення природоохоронних практик США з українським досвідом, визначення можливостей їх адаптації до місцевих умов та аргументованого висловлення власної позиції англійською мовою.

Тип: комунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Choose one environmental practice described in the text:*

- reducing waste during holidays;
- sharing gardening equipment;
- composting organic waste;
- protecting natural areas from litter.

Then explain how this practice could be introduced in your local community in Ukraine. Present your initial ideas in 4-5 sentences.

Use the following prompts:

In the United States, the text recommends _____.

In my community in Ukraine, we could _____.

This practice would be useful because _____.

One possible difficulty might be _____.

After presenting your ideas, work in pairs. One student supports introducing the practice; the other raises a possible concern (for example, cost, access or participation). Ask each other clarifying questions, respond respectfully and agree on one realistic solution for the local community.

Use the phrases: "I understand your concern, but ..."; "Could you explain what you mean by ...?"; "One possible solution would be ..."; "I think we can agree that ...".

УРОК 3. HEALTHY LIFESTYLE

Текст: What is a healthy lifestyle? (див. дод. Г).

Джерело: BBC Bitesize [48].

Вид читання: оглядове читання.

Вправа 13.

Етап: дотекстовий.

Субкомпетентність: соціолінгвістична.

Мета: формувати вміння добирати мовні засоби відповідно до соціальних ролей співрозмовників, характеру взаємин і комунікативної ситуації

Тип: умовно-комінікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Read the situations and choose the most appropriate expression for each one. Explain why the expression is suitable for the person you are speaking to.*

1. You are advising your close friend to do more physical exercise.

a) You should try going for a walk every day.

b) You are required to increase your physical activity immediately.

c) I hereby recommend that you undertake daily walking.

2. You are suggesting a healthy habit to your English teacher.

a) Hey, you need to eat better!

b) Perhaps, you could tell us more about healthy eating habits.

c) Listen, you must change your diet.

3. You are encouraging a younger student to spend more time outdoors.

a) You might enjoy playing outside with your friends.

b) I demand that you participate in outdoor recreation.

c) You are hereby instructed to go outdoors.

Work in pairs. Choose one situation and give advice using appropriate language. Then change roles.

Вправа 14.

Етап: дотекстовий.

Субкомпетентність: соціолінгвістична.

Мета: активізувати тематичну лексику, необхідну для розуміння тексту, та ознайомити учнів із лексичними одиницями, що відображають особливості британського способу життя.

Тип: некомунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Match the words and expressions (1-6) with their definitions (A-F)*

Words and expressions	Definitions
1. balanced diet	A. Long walks in the countryside
2. plant-based alternatives	B. Emotional well-being and the ability to cope with stress
3. portion	C. Food made from plants instead of animal products
4. rambling	D. Eating different kinds of food in appropriate amounts
5. mental well-being	E. An amount of food served to one person
6. work-life balance	F. Having enough time for work, rest and personal life

Вправа 15.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати уявлення про особливості здорового способу життя у Великій Британії, усвідомлювати роль традиційної їжі, фізичної активності та турботи про психічне здоров'я в повсякденних практиках британського суспільства.

Інструкція: *Read the text quickly and match the headings (A-E) with the corresponding sections (1-5). There is one extra heading.*

Headings

A. Traditional British Food and Healthy Eating

B. Outdoor Activities in Britain

C. The Importance of Mental Health

D. Healthy Living: An Introduction

E. Simple Ways to Improve Your Health

Sections

1. Introduction

2. Diet and Nutrition

3. Physical Activity

4. Mental Health and Work-Life Balance

5. Conclusion

Вправа 16.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати вміння знаходити конкретну інформацію в тексті та ідентифікувати соціокультурні реалії Великої Британії.

Тип: некомунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Read the text again and find the information.*

1. Which two traditional British dishes are mentioned?

2. What does the “5 A Day” campaign encourage people to do?

3. What is Parkrun?

4. How often does Parkrun take place?

5. What does the term rambling mean?

6. Which three traditional British sports are mentioned?

7. What activities can help people maintain their mental well-being?

Вправа 17.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати уявлення про особливості британського способу життя, традиції харчування, фізичної активності та ставлення до психічного здоров’я, усвідомлювати значення відповідних практик для повсякденного життя й добробуту людей.

Тип: некомунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Read the following statements and write True (T), False (F) or Not Given (NG). Correct the false statements.*

1. ____ Traditional British cuisine includes the Full English Breakfast and fish and chips.

2. ____ The “5 A Day” campaign recommends eating five portions of fruit only.

3. ____ Parkrun is a free weekly event.

4. ____ Rambling means cycling through the countryside.

5. ____ Football, rugby and tennis are mentioned as popular British sports.

6. ____ The text states that every British school provides mental health counselling.

7. ____ The text suggests that improving health requires dramatic changes.

Вправа 18.

Етап: післятекстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Додаткова спрямованість: Соціальна – через обговорення та зіставлення поглядів.

Мета: розвивати лінгвосоціокультурну компетентність шляхом порівняння особливостей здорового способу життя у Великій Британії та Україні, формувати вміння аналізувати культурні практики.

Тип: умовно-комунікативна, продуктивно-аналітична.

Інструкція: Complete the table using information from the text and your knowledge of Ukraine. Then discuss the questions..

Aspect	***Britain***	***Ukraine***
Traditional food	Full English Breakfast, fish and chips	…
Healthy eating initiatives	“5 A Day” campaign	…
Community activities	Parkrun	…
Outdoor recreation	Rambling	…
Mental well-being	Open discussions about stress and anxiety	…

Discuss:

1. Which British healthy-lifestyle practices could be useful in Ukraine?
2. Which Ukrainian traditions promote a healthy lifestyle?
3. How can cultural traditions influence people's everyday habits?

Вправа 19.

Етап: післятекстовий.

Субкомпетентність: соціальна.

Додаткова спрямованість: Соціокультурна (через використання британського досвіду для розроблення ініціативи в українській громаді).

Мета: формувати вміння застосовувати країнознавчу інформацію в нових комунікативних ситуаціях, аргументувати власні пропозиції та розробляти ініціативи на основі міжкультурного досвіду.

Тип: комунікативна, продуктивна.

Інструкція: *Imagine that your school is participating in a British–Ukrainian youth project called "Healthy Communities, Healthy Futures". Work in groups and design an initiative to improve teenagers' well-being in your community.*

Choose one idea:

- ✓ A weekly community walk or run inspired by Parkrun.
- ✓ A healthy-eating campaign inspired by "5 A Day".
- ✓ An outdoor activity day.
- ✓ A school initiative promoting mental well-being.

Prepare a short presentation (1-2 minutes) explaining:

1. What problem your initiative will address.
2. What activities you will organise.
3. What you have learned from the British example.
4. How the initiative could be adapted to Ukrainian conditions.
5. What benefits it would bring to teenagers.

Use the phrases: Our initiative aims to…The British example shows that…In Ukraine, we could…One expected benefit is…We believe this initiative would be effective because…

After each presentation, another group asks two questions and offers one constructive suggestion. Discuss the feedback within your group and agree on one improvement to your initiative. Explain why you have accepted or modified the suggestion.

Useful phrases: "Could you explain how …?"; "Have you considered …?"; "That is a useful suggestion because …"; "We would adapt this idea by …".

УРОК 4. YOUTH, HEALTH AND SOCIETY

Текст: Mental health, climate change most important issues facing Australia, say young Territorians (див. дод. Д).

Джерело: ABC News [43].

Вид читання: вивчальне читання.

Вправа 20.

Етап: дотекстовий.

Субкомпетентність: соціолінгвістична.

Додаткова спрямованість: Соціальна (через висловлення позиції, реагування на думку партнера та ввічливу незгоду).

Мета: актуалізувати знання учнів про актуальні проблеми молоді, формувати вміння прогнозувати зміст публікації та добирати доречні мовні засоби для висловлення власної думки з урахуванням співрозмовника й комунікативної ситуації.

Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Before reading the article, discuss the following questions with a partner.*

What issues do you think are most important to young people today?

Which issues might be particularly relevant to young Australians?

What can young people do to draw attention to problems in their communities?

Then work in pairs. Read the situations and choose the most appropriate expression for each one. Explain your choice.

1. You are discussing climate change with a friend.

a) I think we should do more to protect the environment.

b) It is my formal position that environmental protection must be prioritised.

2. You are expressing your opinion during a school meeting with teachers.

a) You guys have to listen to us!

b) I believe young people's concerns should be taken into account.

3. You disagree politely with a classmate during a discussion.

a) That's nonsense!

b) I see your point, but I have a different opinion.

Choose one issue you consider important for young people. Express your opinion to your partner. Respond to your partner's view, agreeing or disagreeing politely and giving a reason.

Task 3. Work in pairs. Imagine that an Australian student interprets your direct disagreement as impolite, while you intend only to express a different opinion. Explain the possible misunderstanding and reformulate your response to make your meaning clear and respectful. Then change roles.

Use the phrases: "I did not mean to sound rude"; "What I meant was …"; "I understand your point, but …"; "Could you clarify what you mean by …?".

Вправа 21.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати вміння визначати провідну ідею публікації, розрізняти основні й допоміжні повідомлення та інтегрувати інформацію з різних частин тексту.

Тип: некомунікативна, рецептивно-аналітична.

Інструкція: *Read the article carefully. Choose the summary that best represents its central message. Then complete the follow-up tasks.*

A. Young Australians are mainly concerned about individual lifestyle choices and believe that environmental problems can be solved without government involvement.

B. A national survey reveals that mental health, environmental issues, and equity and discrimination are major concerns among young Australians, while their comments highlight the importance of being heard and involved in decisions.

C. The article focuses primarily on the success of environmental campaigns in the Northern Territory and their impact on national policy.

1. Identify two details from different parts of the article that support your choice.

2. Explain why option D is misleading, using statistical evidence from the text.

3. Suggest a subtitle that captures an important aspect of the article not fully expressed in the main headline.

Вправа 22.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати вміння критично інтерпретувати статистичні дані, порівнювати кількісні показники та оцінювати, які висновки можна обґрунтувати наведеними результатами опитування.

Тип: некомунікативна, рецептивно-аналітична.

Інструкція: *Analyse the statistical information in the article and complete the tasks.*

1. The percentage of respondents who identified the environment as a key national issue increased from 9.2% to 34.2%. Calculate the increase in percentage points and approximately how many times the later figure exceeds the earlier one.

2. In the Northern Territory, the corresponding figure increased from 10.3% to 27.3%. Calculate the increase in percentage points.

3. Compare the changes in the national results and the Northern Territory results. Which showed the larger increase in percentage points?

4. Mental health was selected by 36.2% of respondents nationally and 29.5% in the Northern Territory. Calculate the difference in percentage points.

5. Explain why the percentages for mental health and concern about coping with stress (44.7%) should not automatically be interpreted as measuring the same thing.

6. Write a two-sentence conclusion explaining what the statistics reveal about young people's concerns and what they do not establish.

Вправа 23.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Додаткова спрямованість: Соціальна (через інтерпретацію різних позицій і суспільних поглядів).

Мета: формувати вміння інтерпретувати висловлювання учасників публікації, виявляти цінності й переконання, що стоять за їхніми позиціями та зіставляти індивідуальні погляди із загальними результатами опитування та усвідомлюючи значення участі молоді у суспільному житті.

Тип: некомунікативна, рецептивно-інтерпретаційна.

Інструкція: Re-read the quotations by Arne Orstivik, Talia Rose Coles-Erihe and Mitchell Ford. Analyse the perspectives expressed in their statements.

Complete the analytical framework.

Person	Main concern or position	Evidence from the quotation	Underlying value or assumption
Arne Orstivik			
Talia Rose Coles-Erihe			
Mitchell Ford			

Then answer the questions.

1. Which speaker most directly addresses young people's opportunity to influence public decisions? Explain your choice.

2. How does Talia's statement reveal a perceived difference between individual action and decisions made at a larger scale?

3. What does Mitchell's comment suggest about the relationship between public awareness and social stigma?

4. Whose perspective most clearly complements the survey statistics? Justify your answer with evidence.

Вправа 24.

Етап: текстовий.

Субкомпетентність: соціокультурна.

Мета: формувати вміння критично оцінювати медійні твердження, розрізняти фактичну інформацію та її інтерпретацію, визначати відповідність заголовків змісту публікації й обґрунтовувати власну оцінку на основі текстових доказів.

Тип: некомунікативна, рецептивно-продуктивна.

Інструкція: *Read the statements below. For each one, identify the evidence in the article, explain whether it sufficiently supports the conclusion, and specify what additional information would be needed if the evidence is insufficient.*

1. Because environmental concerns increased, young Australians are now more likely to participate in environmental campaigns.

2. Since more than half of the participants felt they had no say in public affairs, young people generally distrust the Australian government.

3. The survey results suggest that mental health remains a major concern among young Australians.

4. The increase in the percentage identifying the environment as a key issue indicates that environmental concerns became more prominent in the survey results.

For each statement, use the following analytical questions:

- What does the article actually report?
- Does the evidence support the whole claim or only part of it?
- What further evidence would make the conclusion more reliable?

Вправа 25.

Етап: післятекстовий.

Субкомпетентність: соціальна.

Додаткова спрямованість: Соціокультурна (через аналіз австралійських суспільних проблем і перенесення висновків у міжкультурний контекст).

Мета: формувати вміння синтезувати інформацію автентичного тексту, аргументовано визначати пріоритети молоді та застосовувати прочитане для аналізу суспільних проблем у міжкультурному контексті.

Тип: комунікативна, продуктивно-аналітична.

Інструкція: *Imagine that your school has been invited to contribute to an international youth policy forum. Prepare a short policy brief (120-150 words) entitled Listening to Young People: From Concerns to Action.*

Your brief must:

1. Identify two major concerns highlighted by the Australian survey and support them with relevant evidence.

2. Explain one important difference between the national findings and the results for the Northern Territory.

3. Recommend two practical actions that schools, communities or public authorities could take in response to young people's concerns.

4. Explain how young people could be involved in developing or evaluating these actions.

5. Include one limitation of the survey that decision-makers should consider before drawing broad conclusions.

Use the phrases: The survey findings indicate that …The difference between the national and regional figures suggests that…One practical measure would be to …Young people should be involved in decision-making by …Before drawing firm conclusions, it is important to consider …

After presenting your policy brief, respond to one question or alternative proposal from another participant. Explain which suggestion you would accept or modify and justify your decision. Aim to agree on one practical action.

2.3. Організація та аналіз результатів пробного навчання

З метою перевірки ефективності розробленого комплексу вправ, спрямованого на формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів засобами автентичних країнознавчих текстів, було проведено пробне навчання на базі Городківського ліцею № 1 Городківської сільської ради Тульчинського району Вінницької області. У пробному навчанні взяли участь 18 учнів 11-Б класу.

Основною метою пробного навчання було перевірити доцільність використання розробленого комплексу вправ для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів на уроках англійської мови. Відповідно до поставленої мети було поставлені такі завдання:

- визначити початковий рівень сформованості англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів за визначеними критеріями та показниками;

- апробувати розроблений комплекс вправ на основі автентичних країнознавчих текстів;

- простежити зміни в результатах виконання учнями навчальних завдань упродовж пробного навчання;

- визначити підсумковий рівень сформованості досліджуваної компетентності та зіставити його з результатами вхідного діагностичного зрізу.

Основними критеріями оцінювання рівня сформованості англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів було визначено *мовно-контекстуальний*, *країнознавчо-інтерпретаційний* і *комунікативно-взаємодійний*, які відповідають трьом її складникам: соціолінгвістичній, соціокультурній і соціальній субкомпетентностям відповідно. Для кожного критерію встановлено показники сформованості, що охоплюють розуміння та доречне використання національно маркованої лексики й культурно зумовлених мовних одиниць; розуміння та інтерпретацію інформації про історію, культуру, традиції й суспільне життя країни, а також порівняння її культурних реалій з українськими; здатність до міжкультурної взаємодії,

аргументованого висловлення власної думки, поваги до інших поглядів і подолання комунікативних непорозумінь (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Критерії та показники сформованості англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів

Субкомпетентність	Критерій	Показник сформованості
Соціолінгвістична	Мовно-контекстуальний	Розуміння національно маркованої лексики, сталих виразів і культурно зумовлених значень слів; уміння визначати їхнє значення в контексті та доречно використовувати в мовленні з урахуванням адресата й ситуації спілкування
Соціокультурна	Країнознавчо-інтерпретаційний	Розуміння інформації про історію, культуру, традиції та суспільне життя країни; уміння знаходити й інтерпретувати культурні факти, порівнювати їх із явищами української культури.
Соціальна	Комунікативно-взаємодійний	Уміння взаємодіяти з представниками іншої культури, висловлювати й аргументувати власну думку, поважати інші погляди, розпізнавати причини непорозумінь і пропонувати способи їх подолання.

Оцінювання здійснювалося за 12-бальною шкалою відповідно до визначених критеріїв і показників сформованості компетентності. Підсумковий результат визначався шляхом сумування балів, отриманих за виконання завдань, спрямованих на перевірку кожного з установлених показників. Залежно від загальної кількості набраних балів було визначено чотири рівні сформованості компетентності: високий, достатній, середній і низький.

- *високий рівень* (10-12 балів) характеризується впевненим розумінням та доречним використанням національно маркованої лексики, здатністю самостійно інтерпретувати країнознавчу інформацію, порівнювати культурні явища й ефективно взаємодіяти в міжкультурних ситуаціях;

- *достатній рівень* (7-9 балів) передбачає загалом правильне виконання відповідних завдань із незначними труднощами в інтерпретації інформації та мовленнєвій взаємодії;

- *середній рівень* (4-6 балів) виявляється у частковому розумінні культурно зумовленої інформації, обмеженому використанні національно

маркованої лексики та потребі в допомозі під час виконання комунікативних завдань;

- *низький рівень* (1-3 бали) характеризується недостатнім розумінням мовних і соціокультурних особливостей, труднощами в інтерпретації текстової інформації та обмеженою здатністю до міжкультурної взаємодії.

Результати оцінювання рівнів сформованості англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів за окремими критеріями для вхідного та вихідного зрізів подано у додатку Е.

З метою визначення початкового рівня сформованості англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів було проведено вхідний діагностичний зріз, к межах якого запропоновано завдання, спрямовані на перевірку соціолінгвістичної, соціокультурної та соціальної субкомпетентностей відповідно до визначених критеріїв і показників. Зразок діагностичних матеріалів наведено у додатку Ж.

За результатами вхідного діагностичного зрізу, представленими у табл. 2.2. (див. таб. 2.2.), визначено початковий рівень сформованості англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів 11-Б класу.

Таблиця 2.2.

Результати вхідного діагностичного зрізу сформованості англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів

Рівень сформованості	**Кількість учнів**	**Відсотки**
Високий	1	5,6 %
Достатній	5	27,8 %
Середній	8	44,4 %
Низький	4	22,2 %
Усього	18	10

Аналіз наведених у таблиці даних засвідчив, що високий рівень продемонстрував 1 учень (5,6 %), достатній – 5 учнів (27,8 %), середній – 8 учнів (44,4 %), низький – 4 учні (22,2 %). Сумарна кількість набраних балів – 113. Отже, найбільша частка учасників дослідження мала середній рівень сформованості досліджуваної компетентності. Середній бал за результатами вхідного діагностичного зрізу становив 6,3 із 12 можливих, що засвідчило

необхідність подальшої цілеспрямованої роботи над розвитком соціолінгвістичної, соціокультурної та соціальної субкомпетентностей.

Отримані результати засвідчили, що середній бал учнів становив 6,3. Зокрема, 3 учні отримали 4 бали (16,7 %), 4 учні – 5 балів (22,2 %), 3 учні – 6 балів (16,7 %), 3 учні – 7 балів (16,7 %), 3 учні – 8 балів (16,7 %), 1 учень – 9 балів (5,6 %) та 1 учень – 10 балів (5,6 %).

Порівняно із вхідним зрізом середній бал залишився незмінним (6,3), хоча сумарна кількість набраних балів збільшилася зі 113 до 114. Зокрема, один учень покращив свій результат із 3 до 4 балів, тоді як показники інших учнів залишилися на попередньому рівні. Це свідчить про початкові позитивні зміни в навчальних досягненнях учасників пробного навчання.

На третьому пробному уроці середній бал учнів підвищився до 6,4. Зокрема, 3 учні отримали 4 бали (16,7 %), 3 учні – 5 балів (16,7 %), 3 учні – 6 балів (16,7 %), 4 учні – 7 балів (22,2 %), 3 учні – 8 балів (16,7 %), 1 учень – 9 балів (5,6 %) та 1 учень – 10 балів (5,6 %).

У зіставленні з другим заняттям середній бал зріс на 0,1 (з 6,3 до 6,4), а загальна кількість набраних балів збільшилася зі 114 до 116. В індивідуальних результатах позитивні зміни відбулися у двох учнів: учень 2 підвищив результат із 5 до 6 балів, а учень 4 – із 6 до 7 балів. Результати інших учасників залишилися незмінними.

Четвертий пробний урок продемонстрував подальше покращення результатів навчальної діяльності учнів. Середній бал становив 6,6. Зокрема, 2 учні отримали 4 бали (11,1 %), 2 учні – 5 балів (11,1 %), 5 учнів – 6 балів (27,8 %), 4 учні – 7 балів (22,2 %), 3 учні – 8 балів (16,7 %), 1 учень – 9 балів (5,6 %) та 1 учень – 10 балів (5,6 %).

Стосовно попередніх результатів середній бал зріс на 0,2, а загальна кількість набраних балів збільшилася зі 116 до 119. Позитивна динаміка простежувалася у результатах трьох учнів: учень 6 підвищив результат із 4 до 5 балів, учень 9 – із 5 до 6 балів, учень 13 – із 5 до 6 балів. Результати інших учасників залишилися незмінними.

Отримані показники свідчать про поступове зростання результатів засвоєння навчального матеріалу. Зокрема, збільшилася кількість учнів, які продемонстрували результати на рівні 6 балів, що може вказувати на поступове вдосконалення вмінь працювати з автентичними країнознавчими текстами, розуміти соціокультурну інформацію та інтерпретувати її зміст.

Для визначення підсумкового рівня сформованості англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів після завершення пробного навчання було проведено вихідний діагностичний зріз. Учням запропонували завдання, аналогічні за структурою та спрямованістю до тих, що використовувалися під час вхідного діагностування. Зразок діагностичних завдань наведено в додатку И.

За результатами вихідного діагностичного зрізу середній бал учнів становив 6,8 із 12 можливих. Зокрема, 2 учні отримали 4 бали (11,1 %), 1 учень – 5 балів (5,6 %), 5 учнів – 6 балів (27,8 %), 4 учні – 7 балів (22,2 %), 3 учні – 8 балів (16,7 %), 2 учні – 9 балів (11,1 %) та 1 учень – 10 балів (5,6 %).

Порівняння результатів вихідного діагностичного зрізу із показниками четвертого пробного заняття засвідчило зростання середнього бала на 0,2 (з 6,6 до 6,8), а загальна кількість набраних балів збільшилася зі 119 до 123. Позитивна динаміка простежувалася у результатах чотирьох учнів: учень 7 підвищив свій результат із 7 до 8 балів, учень 10 – із 8 до 9 балів, учень 15 – із 6 до 7 балів, учень 17 – із 5 до 6 балів. Результати інших учасників залишилися незмінними.

Для наочного відображення динаміки сформованості англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів упродовж пробного навчання узагальнимо результати усіх етапів оцінювання. У табл. 2.3. представлено індивідуальні бали учнів за результатами пробних занять, вхідного і вихідного діагностичного зрізів, що дає змогу простежити зміни у навчальних досягненнях кожного учасника дослідження.

Таблиця 2.3.

Динаміка результатів учнів у процесі пробного навчання

Учень	Урок 1 (вхідний зріз)	Урок 2	Урок 3	Урок 4	Урок 5 (вихідний зріз)
1	3	4	4	4	4
2	5	5	6	6	6
3	8	8	8	8	8
4	6	6	7	7	7
5	9	9	9	9	9
6	4	4	4	5	5
7	7	7	7	7	8
8	6	6	6	6	6
9	5	5	5	6	6
10	8	8	8	8	9
11	4	4	4	4	4
12	10	10	10	10	10
13	5	5	5	6	6
14	7	7	7	7	7
15	6	6	6	6	7
16	8	8	8	8	8
17	5	5	5	5	6
18	7	7	7	7	7
Сума балів	**113**	**114**	**116**	**119**	**123**
Середній бал	**6,3**	**6,3**	**6,4**	**6,6**	**6,8**

Отримані результати дають змогу простежити загальну тенденцію зміни середнього бала учнів на кожному етапі пробного навчання. Для більш наочного представлення цієї динаміки та порівняння показників вхідного й вихідного діагностичних зрізів побудовано діаграму (див. рис. 2.1.).

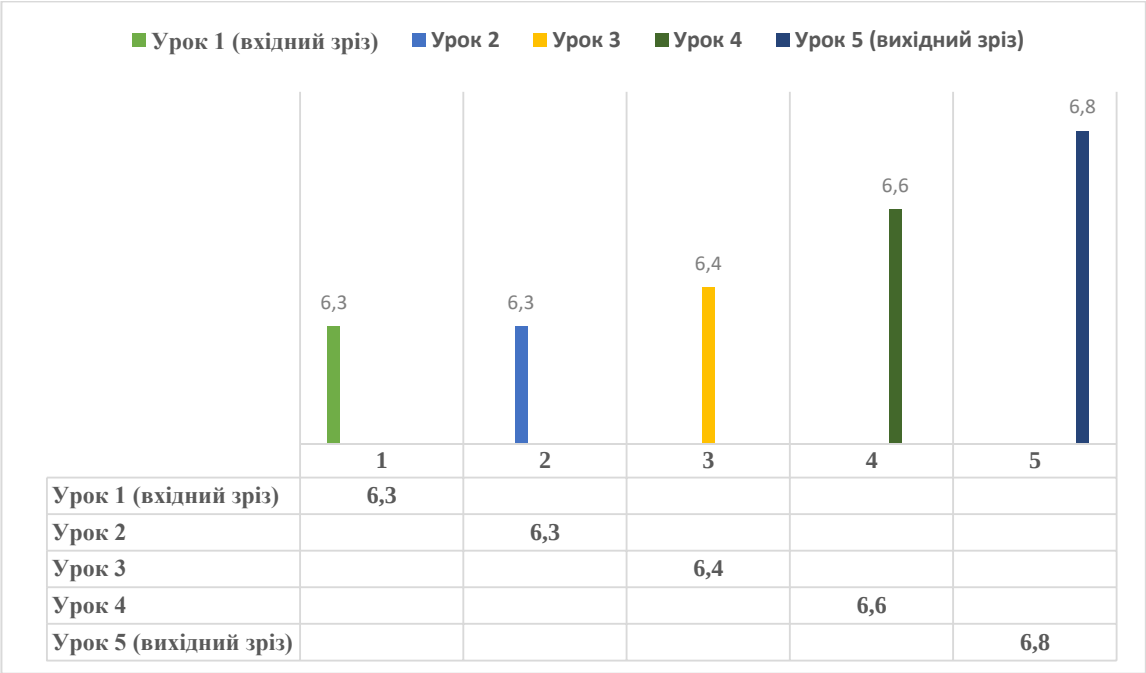

Рис. 2.1. Порівняння результатів за період пробного навчання

Отже, результати вихідного діагностичного зрізу засвідчили позитивну динаміку формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів у процесі використання автентичних країнознавчих текстів. Порівняно з першим пробним заняттям середній бал зріс із 6,3 до 6,8, тобто на 0,5 бала. Це дає підстави стверджувати про доцільність використання розробленого комплексу вправ для розвитку соціолінгвістичної, соціокультурної та соціальної субкомпетентностей.

Вичновки до розділу 2

У другому розділі обґрунтовано методичні засади використання автентичних країнознавчих текстів для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів. Охарактеризовано основні види читання (пошукове, оглядове та вивчальне) й визначено доцільність їх використання відповідно до цілей опрацювання текстової інформації. Розглянуто поетапну організацію роботи з текстом, що охоплює дотекстовий, текстовий і післятекстовий етапи, визначено їхні цілі, зміст завдань та способи реалізації з урахуванням соціокультурних, соціолінгвістичних та соціальних субкомпетентностей. На прикладі автентичної публікації «Scotland» з освітнього ресурсу British Council LearnEnglish Teens продемонстровано систему вправ, спрямовану на актуалізацію фонових знань, засвоєння національно маркованої лексики, пошук та інтерпретацію соціокультурної інформації, порівняння культур, аргументоване висловлення власної позиції та подолання ситуацій міжкультурного непорозуміння. Визначено відповідні типи вправ, форми організації навчальної діяльності та способи контролю результатів навчання на кожному етапі.

Розроблено комплекс із 25 вправ для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів на основі автентичних країнознавчих текстів. Матеріал комплексу дібрано з англомовних публікацій американських, британських та австралійських інформаційних і освітніх ресурсів за двома тематичними напрямами: «Навколишнє середовище» (Environment) і «Здоров’я» (Health). Під час добору текстів ураховано їхню автентичність, країнознавчу цінність, відповідність віковим особливостям учнів та дидактичний потенціал. Комплекс передбачає поступове ускладнення навчальних завдань: від засвоєння тематичної лексики, пошуку конкретної інформації та розуміння основного змісту текстів до аналізу статистичних даних, зіставлення різних поглядів, розмежування фактів і припущень, оцінювання достовірності інформації та формулювання аргументованих

висновків. Для кожної вправи визначено провідну субкомпетентність, на формування якої вона спрямована.

Описано результати пробного навчання, яке відбувалося на базі 11-Б класу Городківського ліцею № 1 Городківської сільської ради Тульчинського району Вінницької області серед 18 учнів. Відстежено поступову позитивну динаміку середнього бала учнів: 6,3 бала за результатами вхідного діагностичного зрізу, 6,3 бала – після першого та другого занять, 6,4 бала – після третього, 6,6 бала – після четвертого заняття та 6,8 бала за результатами вихідного діагностичного зрізу. Отже, порівняно з початковим етапом середній бал зріс на 0,5 бала, що свідчить про позитивну динаміку формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів.

Проаналізовано індивідуальні результати вхідного та вихідного зрізів та засвідчено позитивні зміни у навчальних досягненнях учнів старших класів. Зокрема, 8 учнів підвищили свої результати, тоді як 10 учнів зберегли початкові показники. Найбільше індивідуальне зростання становило 2 бали. За результатами вихідного діагностичного зрізу середній бал досяг 6,8, а відносний показник навчальних досягнень становив 56,7 % порівняно з 52,5 % на початковому етапі.

Позитивну динаміку можна пов’язати із виконанням розробленого комплексу вправ, спрямованого на розвиток соціолінгвістичної, соціокультурної та соціальної субкомпетентностей. Зокрема, робота з автентичними текстами сприяла вдосконаленню вмінь розуміти національно марковану лексику, знаходити й інтерпретувати країнознавчу інформацію, порівнювати культурні явища, висловлювати й аргументувати власну думку та взаємодіяти з іншими учасниками спілкування.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження було спрямоване на теоретичне обґрунтування та практичну перевірку методики формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів засобами автентичних країнознавчих текстів.

1. Досліджено сутність і структуру англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів, яку визначено як інтегровану здатність і готовність розуміти та інтерпретувати культурно зумовлену інформацію, відображену в мовних одиницях і текстах, спираючись на знання про історію, традиції, суспільне життя та соціальні норми країни, мова якої вивчається, а також доречно використовувати набуті знання в ситуаціях міжкультурної комунікації. У її структурі виокремлено три взаємопов'язані субкомпетентності: соціолінгвістичну, соціокультурну та соціальну, кожна з яких охоплює відповідні знання, навички й уміння.

2. Охарактеризовано автентичний країнознавчий текст, уточнено його поняття як усного або письмового матеріалу, створеного для реальних комунікативних потреб і не призначеного спеціально для навчання іноземної мови, зміст якого спрямований на ознайомлення з географічними, історичними, культурними та суспільними особливостями країни, мова якої вивчається. Визначено основні ознаки таких текстів: природність мовного оформлення, відображення культурних реалій, традицій, звичаїв і соціальних норм іншомовного суспільства. За характером і функціональним призначенням виокремлено прагматичні, публіцистичні та художні автентичні матеріали, а за типом цифрового ресурсу - офіційні й довідково-інформаційні вебресурси, інтернет-ЗМІ та онлайн-періодику, соціальні медіа й блоги, мультимедійні та інтерактивні ресурси. Проаналізовано можливості використання матеріалів BBC, Australian Broadcasting Corporation (ABC), CBC News, Smithsonian Magazine, National Geographic, U.S. Environmental Protection Agency (EPA) та British Council LearnEnglish. Розкрито дидактичний потенціал автентичних країнознавчих текстів, який полягає в розвитку вмінь читання й аналізу

іншомовної інформації, поглибленні країнознавчих знань учнів, розумінні культурно зумовлених особливостей мовлення та підготовці до міжкультурної комунікації.

3. Визначено критерії відбору автентичних країнознавчих текстів для навчання читання учнів старших класів. Установлено, що їх добір передбачає комплексне врахування взаємопов'язаних характеристик матеріалу. Змістові критерії охоплюють соціокультурну й країнознавчу цінність, інформативність та актуальність, тематичну й жанрово-структурну відповідність; мовні – доступність і посильність тексту; психолого-педагогічні – відповідність віковим особливостям, інтересам і мотиваційним потребам учнів; кількісний – доцільність обсягу матеріалу відповідно до мети й умов навчання. Автентичність тексту та достовірність джерела визначено як наскрізні вимоги, що враховуються на всіх етапах добору. Обґрунтовано, що дотримання визначених критеріїв забезпечує відповідність навчальних матеріалів освітнім цілям, рівню підготовки та пізнавальним потребам старшокласників і сприяє формуванню англомовної лінгвосоціокультурної компетентності.

4. Обґрунтовано методичні засади формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів на основі поетапної роботи з автентичними країнознавчими текстами. На прикладі автентичної публікації Scotland продемонстровано систему вправ, спрямовану на розвиток соціокультурної, соціолінгвістичної та соціальної субкомпетентностей, а також визначено цілі й зміст завдань дотекстового, текстового та післятекстового етапів.

5. Для практичної реалізації методики формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів розроблено комплекс із 25 вправ на основі автентичних англомовних текстів за тематичними напрямами «Навколишнє середовище» (Environment) і «Здоров'я» (Health), передбаченими шкільною програмою. Комплекс використано під час пробного навчання та спрямовано на розвиток соціокультурної, соціолінгвістичної й соціальної субкомпетентностей. Запропоновані завдання передбачають поетапне опрацювання текстової інформації, засвоєння

тематичної та національно маркованої лексики, розуміння соціокультурних реалій англомовних країн, аналіз суспільно значущих проблем, порівняння різних поглядів і формулювання власних аргументованих суджень.

6. Проведено пробне навчання та проаналізовано його результати на базі 11-Б класу Городківського ліцею № 1 Городківської сільської ради Тульчинського району Вінницької області за участю 18 учнів. За результатами вхідного та вихідного діагностичних зрізів, а також чотирьох пробних занять простежено позитивну динаміку середнього бала: від 6,3 бала на початковому етапі до 6,8 бала за підсумками вихідного діагностування, тобто зростання на 0,5 бала. Відносний показник навчальних досягнень підвищився з 52,5 % до 56,7 %. Аналіз індивідуальних результатів засвідчив, що 8 учнів покращили свої показники, 10 – зберегли їх на попередньому рівні. Найбільше індивідуальне зростання становило 2 бали. Отримані результати засвідчили позитивну динаміку формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності та практичну доцільність використання розробленого комплексу вправ.

Таким чином, результати пробного навчання підтвердили доцільність використання розробленого комплексу вправ для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів засобами автентичних країнознавчих текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автентичність. *Велика українська енциклопедія* : вебсайт. URL: https://vue.gov.ua/Автентичність

2. Агаєва Д. Автентичні тексти як засіб підвищення ефективності навчання читання у неповній середній школі. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2025. № 4. С. 203-210. DOI: https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-4-203-210.

3. Бабій Т. Автентичні цифрові країнознавчі тексти як засіб формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів. LinguaNova-2026: мова, освіта, інновації : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції, м. Запоріжжя, 29-30 жовт. 2026 р./ Бердянський державний педагогічний університет, 2026.

4. Бабій Т. Лінгвокраїнознавча компетентність особистості: зміст та структурні компоненти поняття. *Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі* : матеріали XXIII Всеукраїнської студентської інтернет-конференції з міжнародною участю, Вінниця, 31 жовтня 2025 р. ВДПУ ім М. Коцюбинського, 2025.

5. Бабій Т. Методичний потенціал автентичних країнознавчих текстів у розвитку англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів старших класів. *Зіставне вивчення германських, романських та слов'янських мов і літератур* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (16-17 квітня 2026 р.) / ред. колегія: О. В. Білецька, Н. В. Стрюк, М. М. Юрковська, О. С. Бойван, І. В. Гарбера, В. О. Патріарх. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2026. С. 10-12.

6. Безвін Ю. Г. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної діяльності : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 216 с.

7. Безлюдна В., Неізвестна В. Застосування автентичних матеріалів як ефективний ресурс вивчення англійської мови майбутніми педагогами у ЗВО.

Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2023. № 2 (28). С. 106–112. DOI: https://doi.org/10.31499/2307-4914.2(28).2023.293495.

8. Бирюк О. В. Методичні передумови формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів при навчанні читання іншомовних текстів. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки».* 2007. № 48. С. 67-68.

9. Білянська І. П. Формування англомовної аудитивної компетентності майбутніх учителів із використанням аудіокниг художніх творів: дис. … канд. пед. наук : 13.00.02. Тернопіль, 2018. 317 с.

10. Бірецька Л. С. Лексична навичка як об'єкт формування у майбутніх медичних працівників. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2012. Вип. 101. С. 35-38.

11. Веклич Ю. І. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. *Молодь і ринок.* 2012. № 3 (86). С. 118-121.

12. Вітренко А. В. Основні компоненти лінгвокраїнознавчої компетенції. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 29. С. 138-143. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2013/29/26.pdf

13. Галапчук-Тарнавська О. М., Міщук І. М. Формування навичок читання автентичних текстів на уроках англійської мови в основній школі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія.* 2019. Вип. 6 (74). С. 165-167. DOI: https://doi.org/10.25264/2519-2558-2019-6(74)-165-167.

14. Дмитренко О. П. Автентичні тексти, їх культурологічна та країнознавча цінність. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів* : тези доп. IX Міжнар. наук. конф. (Київ, 27 квіт. 2023 р.). Київ, 2023. С. 29–33. URL: https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0a197dc4-7a19-47d1-893d-0775781fedb4/content.

15. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.

16. Зевако В. І. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції на заняттях з української мови як іноземної (навчально-методичні матеріали) URI: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/32427.

17. Ігнатова О. М. Міжкультурна комунікація в освітньому середовищі: формування готовності педагога до міжкультурного діалогу. *Journal of Cross-Cultural Education.* 2025. № 6. С. 15-25. URL: https://vspu.net/jcrosscultural/index.php/journal/article/download/18/15/54.

18. Колгатін О. Г., Тучина Н. В. Забезпечення педагогічної підтримки та зворотного зв'язку під час читання автентичних текстів на онлайн-уроках. *CTE Workshop Proceedings*. 2026. Т. 13. С. 343-359. DOI: https://doi.org/10.55056/cte.1457.

19. Колядич Ю. В., Матієнко О. С. Онлайн-платформи для читання як засіб розвитку англомовної фахово-термінологічної компетентності. *Journal of Cross-Cultural Education*. 2026. Т. 1, № 7. С. 118–128. DOI: https://doi.org/10.31652/2786-9083-2026-7(1)-118-128.

20. Кузнецова О. І. Використання країнознавчих текстів у навчанні іноземних мов. Харків : ХНУ, 2022. 107 с.

21. Лебедєва Н., Первa А.-О., Романюк К. Мобільні додатки як інструмент для покращення граматичних навичок учнів. *Journal of Cross-Cultural Education*. 2024. Вип. 3. С. 45–54. DOI: https://doi.org/10.31652/2786-9083-2024-3-45-54.

22. Левченко Н. В. Країнознавство в сучасному навчанні іноземних мов: навчальний посібник. Київ : Либідь, 2020. 250 с.

23. Матієнко О. С. Інтегрована модель формування іншомовної лексичної компетентності засобами автентичних онлайн-медіатекстів та AI-технологій. *Journal of Cross-Cultural Education*. 2026. Т. 1, № 7 (2). С. 69-81. DOI: https://doi.org/10.31652/2786-9083-2026-7(2)-69-81 .

24. Матієнко О. С., Мартинова Т. І. Семантико-функціональний аналіз англіцизмів у мас-медійному дискурсі. *Вісник науки та освіти. Серія «Філологія»*. 2024. № 7 (25). С. 381-392. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-7(25)-381-391 .

25. Матієнко О., Колядич Ю. Сутнісне наповнення та структурні складові поняття «іншомовна лінгвокраїнознавча компетентність» у сучасній парадигмі вищої освіти. *Журнал крос-культурної освіти*. 2025. Т. 2, № 6. С. 20-29. URL: https://dspace.vspu.edu.ua/items/00e91647-d14c-4cde-b32b-889ac8d67cd8

26. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. ; за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

27. Мудра О. В., Коропатніцька Т. П. Критерії вибору текстів для читання іноземною мовою: наукові підходи й сучасні практики. *Педагогічні науки*. 2025. № 109. С. 105–113. DOI: https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2025-109-14 .

28. Нацюк М. Б. Методика формування лінгвосоціокультурної компетентності у майбутніх учителів англійської мови у читанні художньої літератури. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2014. № 3. С. 85-92. URL: https://nzp.tnpu.edu.ua/article/view/63958

29. Осадча Н. В. Підсистема вправ для формування лінгвосоціокультурної компетентності в англомовному читанні на уроках країнознавства. *Іноземні мови*. 2015. № 4. С. 11-18. DOI: https://doi.org/10.32589/im.v0i4.122495

30. Осадча Н. В. Формування у старшокласників лінгвосоціокультурної компетентності в англомовному читанні на уроках країнознавства : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 248 с.

31. Панова Л. С. та ін. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник. Київ : Академія, 2010. 328 с.

32. Полонська Т. К. Автентичний текст як основний структурний компонент навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов для учнів профільної школи (на прикладі навчального посібника «Culture and Art of Great

Britain»). *Проблеми сучасного підручника*. 2016. Вип. 17. С. 377-388. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714087/1/Polonska_Authentic_Txt_2016.pdf

33. Поселецька К., Боровська О., Сольська Т. Розвиток критичного мислення здобувачів освіти на матеріалі автентичних іншомовних текстів: теоретичний аспект. *Journal of Cross-Cultural Education*. 2026. Т. 1, № 7. С. 46–59. DOI: https://doi.org/10.31652/2786-9083-2026-7(1)-46-59.

34. Рибачок С. М., Дуда О. І. Лінгвокраїнознавча компетенція перекладача. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія».* 2023. Вип. 17 (85). С. 234-237. URL: https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3849

35. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.

36. Сем'ян Н. В. Формування у майбутніх філологів англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2019.

37. Соловйова С. В. Міжкультурна комунікація в навчанні іноземним мовам. Київ : Наукова думка, 2019. С. 19.

38. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти. Навчальний посібник, Київ : Фірма «ІНКОС», 2016. 248 с.

39. Томашевська А. Ю. Формування у майбутніх фармацевтів англомовної лексичної компетентності в читанні та говорінні у процесі самостійної роботи : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02. Тернопіль, 2019. 279 с.

40. Ференчук-Піонтковська І. О. Методика формування німецькомовної компетентності в читанні публіцистичних текстів у майбутніх філологів : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02. Тернопіль, 2019. 288 с.

41. Чуланова Г. В., Ведмидера К. С. Ефективність застосування автентичних матеріалів у навчальному процесі. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2023. № 2 (27). С. 95-102.

42. Synorub H., Husieva T., Buchatska S., Patuta B. Compassion fatigue in university students in the context of social media consumption. *East European*

Journal of Psycholinguistics. 2025. Vol. 12, no. 2. P. 409-427. DOI: https://doi.org/10.29038/syn.

43. ABC News. Mental health, climate change most important issues facing Australia, say young Territorians. 27 November 2019. URL: https://www.abc.net.au/news/2019-11-27/nt-youth-survey-mental-health-climate-change/11741574

44. Albiladi W. S. Exploring the use of written authentic materials in ESL reading classes: benefits and challenges. *English Language Teaching*. 2019. Vol. 12, no. 1. P. 67–77. DOI: https://doi.org/10.5539/elt.v12n1p67.

45. Australian Broadcasting Corporation. *ABC News* : офіційний вебсайт. URL: https://www.abc.net.au/news

46. Authentic language use. In: CEFR Webinar Series 2021. Digital Agency in Social Practice and Language Education: The CEFR Companion Volume and Online Interaction. Strasbourg : *Council of Europe*, 2021. URL: https://rm.coe.int/cefr-webinar-series-2021-2-background-reading-2/1680a8f5cc.

47. Avetisyan E., Karapetyan I. Fiction text as a means of forming learners' sociocultural competence. *Wisdom*. 2023. Vol. 25, no. 1. P. 122. DOI: https://doi.org/10.24234/wisdom.v25i1.964.

48. BBC Bitesize. What is a healthy lifestyle? : вебсайт URL: https://www.bbc.co.uk/bitesize/articles/zmjkhbk

49. BBC. Official website. URL: https://www.bbc.com/

50. British Council. Authentic. *TeachingEnglish : вебсайт* URL: https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/teaching-knowledge-database/c/authentic.

51. British Council. Scotland. *LearnEnglish Teens : вебсайт* URL: https://learnenglishteens.britishcouncil.org/study-break/magazine-zone/scotland

52. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Clevedon : Multilingual Matters, 1997. 124 p.

53. Canadian Broadcasting Corporation. *CBC News* : офіційний вебсайт. URL: https://www.cbc.ca/news

54. Civegna K. Authentische Unterrichtstexte. *Mehrsprachiger Fachunterricht in Länder Europas /* hrsg. von H.-L. Krechel. Tübingen, 2005. S. 168-172.

55. Cortazzi M., Jin L. Cultural mirrors: materials and methods in the EFL classroom. In: Hinkel E. (Ed.). Culture in Second Language Teaching and Learning. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. P. 196-219.

56. Kidwell T. Teaching about teaching about culture: the role of culture in second language teacher education programs. TESL-EJ. 2019. Vol. 22, no. 4. P. 1–16.

57. LearnEnglish Teens : Magazine Zone. *British Council :* вебсайт URL: https://learnenglishteens.britishcouncil.org/study-break/magazine-zone

58. National Geographic. Culture : вебсайт URL: https://www.nationalgeographic.com/culture/ .

59. Ramsay C. M., Sperling R. A., Dornisch M. M. A comparison of the effects of students' expository text comprehension strategies. Instructional Science. 2010. Vol. 38. P. 551-570.

60. Risager K. Language and Culture: Global Flows and Local Complexity. Clevedon : Multilingual Matters, 2006. 212 p.

601 Roliak A., Matiienko O., Koliadych Yu., Yatsyshin O., Dakaliuk O. Adults as non-traditional students in the tertiary education of Denmark and Ukraine: comparative discourse of structural, psychologic and pedagogic peculiarities. *Independent Journal of Management & Production*. 2020. Vol. 11, no. 9. P. 2215–2234. DOI: https://doi.org/10.14807/ijmp.v11i9.1411.

62. Sercu L. The Foreign Language and Intercultural Competence Teacher: The Acquisition of a New Professional Identity. *Intercultural Education*. 2006. Vol. 17, No. 1. P. 55-72. DOI: https://doi.org/10.1080/14675980500502321.

63. Smithsonian Institution. *Smithsonian Magazine* : official website. URL: https://www.smithsonianmag.com/

64. Spears D. Improving Reading Skills: Contemporary Readings for College Students. 7th ed. New York : McGraw-Hill, 2012. 460 p. ISBN 978-0-07-340731-9.

65. U.S. Environmental Protection Agency. The Great Outdoors. URL: https://www.epa.gov/earthday/great-outdoors

66. Voice of America. How to Reduce Risks of Bad Air Quality. *Learning English*. : вебсайт. URL: https://learningenglish.voanews.com/a/how-to-reduce-risks-of-bad-air-quality/7980912.html

ДОДАТКИ

Додаток А

Автентичний країнознавчий текст “Scotland”

Джерело тексту: Scotland. British Council LearnEnglish Teens.
URL: https://learnenglishteens.britishcouncil.org/study-break/magazine-zone/scotland

Scotland is a country in Great Britain, to the north of England. Scotland has nearly 800 islands, but people only live on some of them.

Scotland is a very beautiful country with many mountains, forests, beaches, rivers and lochs (the Scots word for lakes). In the north of Scotland it is light until 11.30 p.m. in summer and in winter you can sometimes see the Northern Lights, or Aurora Borealis, which are spectacular lights in the sky. Energy from the sun turns the Earth’s sky green, red and other colours.

Scotland has its own parliament which makes laws for Scottish people. The Scottish parliament is in the capital city, Edinburgh. About five million people live in Scotland, which is 8.5 per cent of the UK population. Most people live in the south of the country in and around the cities of Edinburgh, Glasgow, Perth and Dundee.

There are three languages in Scotland. Most people speak English and Scots. Scots is spoken by young and old people in cities and rural areas and sometimes people mix Scots and English. Some words in Scots are the same as in English and some are different. Look at these sentences. Can you see the difference?

Scotland is ane o the fower kintras that maks the Unitit Kinrick. (Scots)

Scotland is one of the four countries that make the United Kingdom. (English)

A minority (around one percent of the Scottish population) speak Scottish Gaelic, an old Celtic language which is very different from English. For example, the Gaelic word for Scotland is ‘Alba’, ‘What is your name?’ is ‘Dè an t-ainm a tha ort?’ and ‘Goodbye’ is ‘Slàn leat’.

At public and cultural events you can often hear traditional music and see traditional dancing. Pipers play music on bagpipes, a Celtic wind instrument with pipes and a bag. Pipers and dancers usually wear kilts. A kilt is a traditional skirt with a tartan design which is worn by men and women. Scots enjoy all types of music from folk to rock and pop, and festivals like the Edinburgh Festival or concerts like ‘T in the Park’ are very popular. Famous Scottish singers and groups include Paolo Nutini, Franz Ferdinand and The Fratellis.

The most popular sport in Scotland is football and famous teams include Celtic and Rangers, from Glasgow, Scotland’s biggest city. Another popular game, golf, was invented in Scotland in the Middle Ages. You can go skiing or snowboarding in winter at Scotland’s five mountain ski resorts and any time of the year at snowsports centres around the country. In rural, Gaelic-speaking regions people play shinty, a traditional sport similar to hockey that is played in Scotland and Ireland.

The famous Scottish Highland Games are a combination of culture and sport. Competitors do heavy sports like ‘caber tossing’, where they throw big tree trunks, and there is traditional Scottish music and dancing. Highland Games are celebrated all over the world. The first Highland Games in New York were in 1836, the most northern games are in Norway and the most southern ones are in New Zealand.

When people think of Scottish food they often think of haggis, a type of sausage made from parts of a sheep. However, Scotland is also known for its variety of seafood such as lobster and oysters, fish such as salmon and trout, and beef.

Blue is a colour which is often associated with Scotland. The Scottish flag is blue with a white X-shaped cross called the St Andrew's cross. St Andrew is the patron saint of Scotland and his day is celebrated on 30 November. On this day, everywhere you go in Scotland you will see tartan, kilts and bagpipes.

Додаток Б

Текст до уроку 1. Environmental Issues

Посилання на джерело: https://learningenglish.voanews.com/a/how-to-reduce-risks-of-bad-air-quality/7980912.html

Air quality differs from place to place and day to day. But about 99 percent of the world's population breathes air at some point that does not meet pollution guidelines set by the World Health Organization (WHO).

Different forms of air pollution kill about 7 million people each year, the U.N. health agency estimates. But health experts say there are some actions individuals can take to protect themselves, even in the world's most polluted cities.

The first step is to start with the understanding that air is not only polluted when it looks smoky or **smoggy**, said Tanushree Ganguly. She is an air quality expert with the Energy Policy Institute of Chicago's India program.

"Blue skies can't guarantee you clean air," Ganguly told The Associated Press.

Air pollutants often come from people burning things. Examples include fuels as well as clearing operations involving crops or trees. Pollutants can also be released from wildfires.

Among the most dangerous particles we can breathe in are called particulate matter. The smallest of these are known as PM 2.5. This is because they are less than 2.5 microns in diameter. These particles can travel deep inside human lungs and are mostly created by burning fuels. Larger particles, known as PM 10, are linked to agriculture, roadways, mining or wind-blown dust.

Other dangerous pollutants include gases like nitrogen dioxide or sulfur dioxide, which are also produced from burning fuels. This information comes from Anumita Roychowdhury, an air pollution expert at the Center for Science and Environment in New Delhi.

FILE - A man covers his face to protect himself from dust in Ahmedabad, India, Wednesday, Feb. 5, 2025. (AP Photo/Ajit Solanki)

The American-based Health Effects Institute says air pollution is the second-largest risk **factor** for early death worldwide, behind high blood pressure.

Short-term **exposure** can cause **asthma** attacks and increase the risk of heart attacks and stroke, especially in older people and those with existing medical problems. Long-term exposure can cause serious heart and lung problems that can lead to death.

A recent study by the U.N. children's agency UNICEF found that more than 500 million children in East Asia and Pacific countries breathe unhealthy air. The pollution is linked to the deaths of 100 children under age 5 every day. June Kunugi, UNICEF's Regional Director for East Asia, said the polluted air limits growth, harms lungs and affects thinking abilities.

“Every breath matters, but for too many children every breath can bring harm,” she said.

Over 6,000 cities in 117 countries now record and follow air quality levels. Many mobile apps include air quality information as well. But it can be difficult to know how bad the air is by looking at these numbers.

To help people better understand air quality levels, many countries have established an air quality index, or AQI. Larger numbers on this index mean worse air.

Different countries have different air quality **standards**. For example, India’s daily PM 2.5 limit is more than 1.5 times higher than in Thailand and 4 times higher than WHO standards.

For individuals, experts say the goal should be to limit exposure when air quality is bad, by staying indoors or wearing a mask. This is not always possible, though. Danny Djarum is with the World Resources Institute. He told the AP there are many people who live or work outside and “can’t really **afford**” to stay indoors.

People also need to watch indoor air pollution that can be caused by common household activities like cooking or burning **incense**.

While air purifiers can help reduce indoor air pollution, experts say they do have limitations. The devices work by pulling air from a room and then pushing it through a **filter** that traps pollutants. The filtered air is then sent back into the room.

Air purifiers work best when used in small spaces and when people are nearby. This is because they can only clean a certain amount of air, said Rajasekhar Balasubramanian of the National University of Singapore. He added, “If we have a tiny air purifier in a large room, it won’t be effective.”

Додаток В

Текст до уроку 2. Environmental Awareness and Responsibility

Посилання на текс: The Great Outdoors | US EPA

At EPA, we protect human health and the environment so you can live a healthy life, but also so you can enjoy the landscapes our nation has to offer.

Did you know spending time outdoors is good for us?

Exposure to green space in cities and suburbs is associated with a host of health benefits such as improved mental health, better pregnancy outcomes, and reduced cardiovascular disease and mortality. One explanation may be that natural environments help reduce the harmful effects of chronic stress.

There is so much to appreciate in the natural environment – across the country or just outside your door. Discover ways to help you stay safe and make the most of your time outdoors!

Protect Yourself Outdoors. Avoid overexposure to UV rays. Check the UV Index to find days when you want to avoid overexposure to damaging sun ultraviolet rays. Protect yourself when spending time in the sun by seeking shade and using sunblock that has a protection level of at least SPF 15.

Check the Air Quality Index so you can plan when to limit or avoid working or playing outdoors on days with poor air quality.

Vacations. Visit a National Park for free! All fourth graders, or age equivalent, are eligible to receive an Every Kid Outdoors pass, which is valid at more than 2,000 federally managed lands and water sites across the country between September 1 and August 31 each year.

Reduce waste on your vacation**.** When vacationing, take everything you bring in when you leave, so that you leave places undisturbed and without litter. Remember that the most effective way to reduce waste is to not create it in the first place. Focus on reducing your waste.

Pack your reusable bottles, bags, and cutlery. When you're on vacation, find out how to recycle wherever you are.

*Create the Great Outdoors in Your Yard!.*If you need large lawn and garden equipment such as tillers and chainsaws, you can reduce waste (and save money) through sharing with your neighbors.

When you mow the "grasscycle" way, you leave grass clippings on your lawn instead of bagging them. The clippings return nutrients to the soil instead of taking up space in landfills.

Learn to compost at home. Use food scraps, yard trimmings, and other organic wastes to create a compost pile. Adding the compost you make to soil increases water retention, decreases erosion, and keeps organic materials out of landfills.

Додаток Г

Текст до уроку 3. A Healthy Lifestyle

Посилання на текс: [What is a healthy lifestyle? - BBC Bitesize]

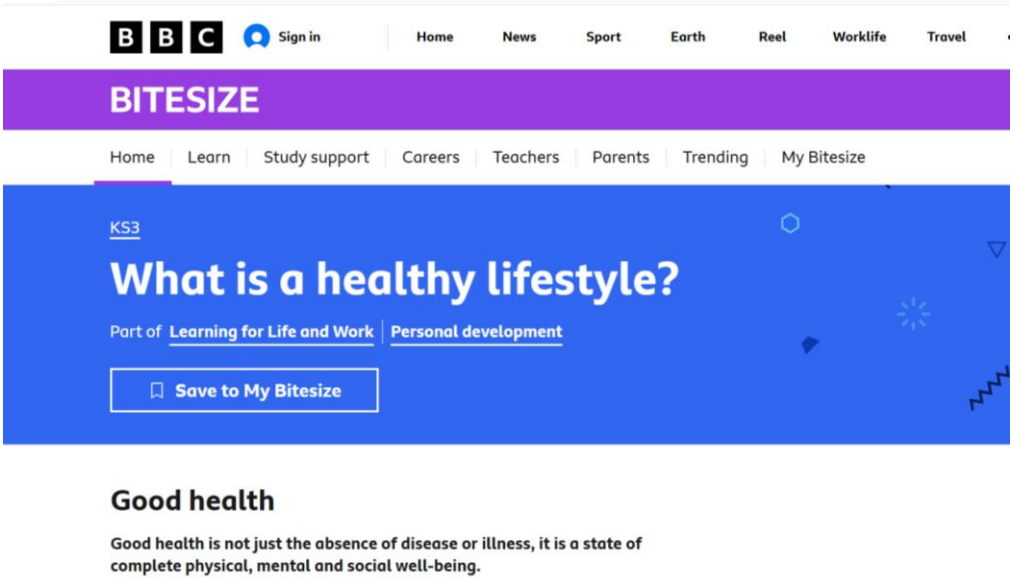

Good health is not just the absence of disease or illness, it is a state of complete physical, mental and social well-being. In recent years, the concept of a healthy lifestyle has become highly popular across the United Kingdom. British people are increasingly focusing on their physical well-being, mental health, and daily habits to lead happier and longer lives.

Traditionally, British cuisine was famous for heavy dishes like the "Full English Breakfast" or "Fish and Chips." However, modern Brits are shifting towards a more balanced diet. There is a huge boom in veganism and vegetarianism, with supermarkets offering massive ranges of plant-based alternatives. The government also promotes the "5 A Day" campaign, which encourages people to eat at least five portions of variety of fruit and vegetables every day. Additionally, many people prefer buying organic food and reducing their sugar and salt intake.

Staying active is a major part of British culture. Instead of just going to the gym, many people in the UK prefer outdoor activities. Rambling – a free, weekly 5km timed run in local parks – has become a

massive phenomenon, bringing communities together every Saturday morning. Cycling is also booming, especially in big cities like London, thanks to dedicated cycle lanes. On weekends, many families enjoy “rambling” (long walks in the countryside) or playing traditional sports like football, rugby, and tennis.

In Britain, health is not just about the body; mental well-being is considered just as important. Schools and workplaces actively encourage open discussions about stress and anxiety. The British “work-life balance” often includes spending time in nature, practicing mindfulness, or socializing with friends. Even the traditional British pub culture is changing, with more young people choosing low-alcohol or alcohol-free drinks.

Is your lifestyle healthy?

Додаток Д

Текст до уроку 4. Youth, Health and Society

Посилання на текст: [Mental health, climate change most important issues facing Australia, say young Territorians - ABC News]

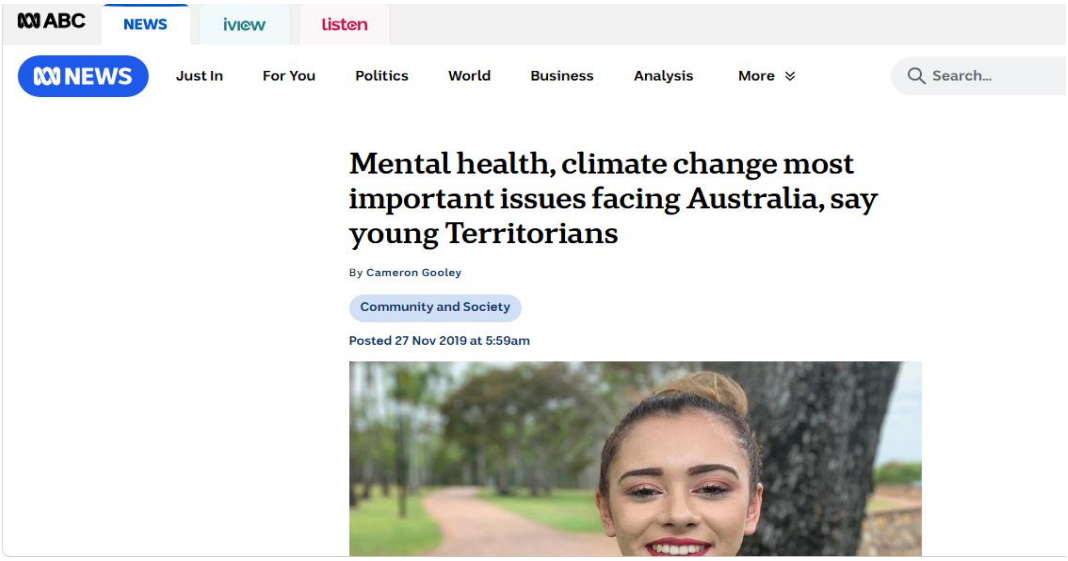

They think the environment is important, they’re concerned about stress, and they feel like people aren't listening to them. These are just some of the things on the minds of young people, according to a national survey from Mission Australia.

The top three issues facing Australia, as identified by 25,000 survey respondents between the ages of 15 and 19, were mental health, the environment, and equity and discrimination.

The founder of the Australian Youth Climate Coalition's Darwin branch, Arne Orstivik, 19, participated in the report himself, and he said he hoped governments engaged with young people over the results.

“As a young person who is concerned about climate change and is concerned about having a voice, I think it makes a lot of sense that other young people care in the same way that I do,” Mr Orstivik said.

While it only made second place in the survey, the number of people who said the environment was a key national issue more than tripled from 9.2 per cent to 34.2 per cent in just one year.

The Northern Territory recorded similar numbers, going from 10.3 per cent to 27.3 per cent.

“We can only make small changes like using metal straws instead of plastic straws … but then there are the big issues that we don't really have a say in, like using fossil fuels,” said 18-year-old Talia Rose Coles-Erihe.

The survey also found that more than half of participants felt they never had a say in public affairs issues.

Mental health considered most important issue. For the third year in a row mental health took out the top spot in key Australian issues, with 36.2 per cent of participants choosing the option nationally and 29.5 per cent in the NT.

Some 44.7 per cent of all people surveyed also said they were very or extremely concerned about coping with stress.

NT Young Australian of the Year Mitchell Ford, who was honoured for his work in mental health awareness, said the issue needed to be taken seriously.

“I think we’re getting better at identifying and talking about mental health but there's still that stigma surrounding it.”

“We need to make more of a change because it’s a big issue, a lot of people are suffering from mental illness problems and it makes life really hard,” Ms Coles-Erihe said.

Додаток Е

Рівні сформованості за окремими критеріями

Рівень кожного критерію визначається за результатом відповідного діагностичного блоку (максимум 4 бали).

Мовно-контекстуальний критерій

Високий (3,5-4 бали): Учень правильно розуміє всі або майже всі контекстуально зумовлені мовні одиниці та самостійно формулює доречне висловлення з урахуванням ситуації й адресата.

Достатній (2,5-3 бали): Учень правильно розуміє більшість мовних одиниць і загалом доречно використовує запропонований вираз, допускаючи незначні неточності.

Середній (1,5-2 бали): Учень частково розуміє значення мовних одиниць, відчуває труднощі з урахуванням контексту; самостійне висловлення потребує уточнення.

Низький (1 бал): Учень має значні труднощі з розумінням мовних одиниць і не може самостійно дібрати доречне висловлення відповідно до ситуації.

Країнознавчо-інтерпретаційний критерій

Високий (3,5-4 бали): Учень точно знаходить потрібну країнознавчу інформацію, пояснює її значення та самостійно наводить обґрунтоване порівняння з українськими реаліями.

Достатній (2,5-3 бали): Учень знаходить основні факти, загалом правильно їх пояснює та наводить доречну аналогію або відмінність, допускаючи окремі неточності.

Середній (1,5-2 бали): Учень знаходить окремі факти, але має труднощі з їх поясненням, інтерпретацією або зіставленням з українськими реаліями.

Низький (1 бал): Учень має значні труднощі з пошуком і розумінням країнознавчої інформації, не може пояснити її або навести доречне порівняння.

Комунікативно-взаємодійний критерій

Високий (3,5-4 бали): Учень самостійно формулює доречні й аргументовані відповіді, враховує позиції інших, розпізнає причини непорозумінь і пропонує конструктивні способи їх подолання.

Достатній (2,5-3 бали): Учень загалом доречно висловлюється, наводить аргументи та пропонує прийнятні рішення, проте окремі відповіді недостатньо розгорнуті.

Середній (1,5-2 бали): Учень частково реагує на змодельовані ситуації, але аргументація обмежена, а пропоновані способи розв’язання проблем недостатньо конкретні.

Низький (1 бал): Учень має значні труднощі з формулюванням доречних відповідей, аргументацією власної позиції та пропонуванням конструктивних рішень.

Відповідність діагностичних завдань критеріям

Критерій	Діагностичний блок	Що перевіряється
Мовно-контекстуальний	Task 1 (4 бали)	Розуміння значення соціально й культурно маркованих мовних одиниць у контексті; доречне використання мовного виразу відповідно до ситуації та адресата.
Країнознавчо-інтерпретаційний	Task 2 (4 бали)	Пошук і розуміння країнознавчої інформації, її інтерпретація та зіставлення з українськими реаліями.
Комунікативно-взаємодійний	Task 3 (4 бали)	Аргументоване висловлення власної позиції, урахування поглядів інших, розпізнавання причин непорозумінь і пропонування способів їх подолання у змодельованих ситуаціях.

Загальна максимальна оцінка за кожен діагностичний зріз – 12 балів.

Додаток Ж

Завдання для вхідного зрізу

Text: Clean Air and Local Communities in England

Air quality is a concern in some towns and cities in England. Road traffic, industrial activity and home heating can release pollutants into the air. Poor air quality can affect everyone, but children, older people and people with breathing conditions may be particularly vulnerable.

In some English cities, a local council may introduce a Clean Air Zone (CAZ). This is a defined area where drivers of certain vehicles that do not meet emission standards may have to pay a charge. Councils can also improve bus services, support walking and cycling, and monitor pollution.

Before introducing measures, a council may hold a public consultation. During this process, residents and businesses can share their views, ask questions and raise concerns. This gives them a chance to "have a say" in decisions affecting their community. Some residents may worry about traffic restrictions or extra costs, especially if they rely on cars for work. Councils therefore need to explain their aims and listen to different concerns. Improving air quality requires cooperation between local authorities, businesses and residents.

Task 1. Understand and use language in context (4 points).

Choose one correct answer for questions 103 (1 point each). Complete question 4 in your own words (1 point).

1. In the text, a local council is:

a) a team of public transport drivers
b) a group of private companies
c) a local government body responsible for services and decisions in an area

2. A Clean Air Zone (CAZ) is:

a) a defined area where some vehicles that do not meet emission standards may be charged
b) an area where factories must close
c) a park where all vehicles are permanently banned

3. In the text, to "have a say" means to:

a) repeat someone else's words
b) express an opinion or take part in a decision-making process
c) make a decision without listening to others

4. Write one polite sentence that a resident could use at a public consultation to express a concern about a proposed traffic restriction. Include the phrase "raise a concern".

Task 2. Find and interpret the information in the text (4 points).

Answer the questions. Use the text and, where required, your knowledge of Ukraine.

1. Name two sources of air pollution mentioned in the text.

2. Which groups of people may be particularly vulnerable to poor air quality? Name two groups.

3. Why may a local council hold a public consultation before introducing measures to improve air quality?

4. Identify one similarity or difference between the public consultation described in the text and the ways people in Ukrainian communities can express their views on local decisions.

Task 3. Respond to the situations (4 points).

Write 1-2 sentences for each answer. Use information from the text where appropriate.

1. Imagine you are speaking at a community meeting. Explain why local authorities, businesses and residents should work together to improve air quality.

2. A resident says: “I rely on my car, so a Clean Air Zone is unfair.” Write a respectful response that recognises the person’s concern and explains one reason for introducing such a zone.

3. At a community meeting, residents disagree about traffic restrictions. Identify one possible reason for the disagreement and suggest one constructive way to discuss the issue.

4. Recommend one measure from the text that could be useful in a Ukrainian city. Explain why it would help and who could contribute to its implementation.

Ключі та орієнтовні відповіді:

Task 1. Правильні відповіді: 1 – c; 2 – a; 3 – b. За запитання 4 зараховується самостійно сформульоване ввічливе й доречне речення з правильним використанням виразу “raise a concern”, наприклад: “I would like to raise a concern about the proposed traffic restriction because some residents rely on cars for work.”

Task 2. Орієнтовні відповіді:

1. Road traffic, industrial activity, home heating (будь-які два джерела).

2. Children, older people, people with breathing conditions (будь-які дві групи).

3. To allow residents and businesses to share views, ask questions and raise concerns before measures are introduced; to help the council understand local needs and possible impacts.

4. Наприклад: в обох країнах мешканці можуть висловлювати думки щодо місцевих рішень; в Україні це може відбуватися через громадські слухання, громадські обговорення, петиції або звернення до місцевої ради. Зараховується інший обґрунтований приклад.

Task 3. Орієнтовні елементи відповідей:

1. Місцева влада визначає заходи й організовує їх упровадження; бізнес може зменшувати викиди; мешканці можуть підтримувати чистіші способи пересування та брати участь у місцевих обговореннях. Відповідь має показати взаємодоповнювальну роль цих учасників.

2. Відповідь визнає занепокоєння мешканця та пояснює, що метою Clean Air Zone є зменшення забруднення й захист здоров’я; можна згадати альтернативи, наведені в тексті.

3. Можливі причини: додаткові витрати, потреба користуватися автомобілем для роботи, недостатній громадський транспорт. Конструктивні способи: громадське обговорення, пояснення цілей, пошук альтернатив і врахування потреб різних груп.

4. Учень обирає один захід із тексту (моніторинг якості повітря, поліпшення автобусного сполучення, підтримка ходьби й велосипедного руху) та пояснює його користь і роль учасників упровадження.

Додаток И

Завдання для вихідного зрізу

Text: Supporting Young People's Well-being in Australia

Young people's well-being is an important issue in Australia. School pressure, changes in friendships and uncertainty about the future can affect teenagers' well-being. Schools, families and community services can help young people find reliable information and support.

A young person in Australia may speak to a school counsellor or wellbeing staff member, visit a general practitioner (GP), or contact a headspace centre. headspace is an Australian service that offers support with mental health, physical health, and work or study concerns. Some support is available online or by phone. In everyday English, to "reach out" means to contact a trusted person or service to ask for help.

Schools can offer one-to-one conversations, explain where support is available and treat students respectfully. Families and community organisations can listen and help young people consider their options. As teenagers may have different feelings about asking for help, it is important not to judge or pressure them. Supporting young people's well-being is a shared responsibility.

Task 1. Understand and use language in context (4 points).

Choose one correct answer for questions 1-3 (1 point each). Complete question 4 in your own words (1 point).

1. In the text, GP stands for:

a) general practitioner, a doctor who provides general medical care
b) government programme
c) group project

2. A headspace centre is:

a) a school examination office
b) a service that provides support for young people
c) a sports club for teenagers

3. In the text, to "reach out" means to:

a) avoid talking to other people
b) wait until a problem disappears
c) contact someone to ask for help or support

4. Write one supportive sentence you could say to a classmate who is unsure about asking an adult for help. Use the expression "reach out" and avoid putting pressure on them.

Task 2. Find and interpret the information in the text (4 points).

Answer the questions. Use the text and, where required, your knowledge of Ukraine.

1. Name two factors that may affect teenagers' well-being.
2. Name two people or services a young person in Australia may contact for support.
3. What does the range of services offered by headspace suggest about its approach to young people's well-being?
4. Identify one similarity or difference between the support options described in the text and the ways young people can seek support in Ukraine.

Task 3. Respond to the situations (4 points).

Write 1-2 sentences for each answer. Use information from the text where appropriate.

1. Imagine you are speaking at a school meeting. Explain why families, schools and communities should share responsibility for supporting young people's well-being.
2. A classmate says: "I should deal with my worries alone." Write a respectful response and suggest one source of support mentioned in the text.

3. A teenager is worried about privacy when speaking to a school counsellor or wellbeing staff member. Identify the teenager's concern and suggest how the school representative could respond respectfully.

4. Recommend one measure from the text that could be useful in a Ukrainian school or community. Explain why it would help and who could contribute to its implementation.

Ключі та орієнтовні відповіді:

Task 1. Правильні відповіді: 1 – a; 2 – b; 3 – c. За запитання 4 зараховується доброзичливе, ненав'язливе речення з доречним використанням виразу "reach out", наприклад: "You could reach out to someone you trust when you feel ready. I can help you find support if you want."

Task 2. Орієнтовні відповіді:

1. School pressure, changes in friendships, uncertainty about the future (будь-які два чинники).

2. A school counsellor or wellbeing staff member, a GP, a headspace centre (будь-які два варіанти).

3. Різноманітність послуг свідчить про комплексний підхід: підтримка охоплює не лише психічне, а й фізичне здоров'я, а також питання навчання та працевлаштування.

4. Наприклад: в Австралії молоді люди можуть звернутися до шкільного консультанта або працівника служби підтримки, сімейного лікаря чи до headspace; в Україні – до шкільного психолога, сімейного лікаря, соціального педагога або довіреного дорослого. Зараховується інший обґрунтований приклад.

Task 3. Орієнтовні елементи відповідей:

1. Родина може надавати повсякденну підтримку, школа – створювати безпечне середовище й інформувати про доступну допомогу, громада – забезпечувати зв'язок із відповідними послугами. Відповідь має пояснювати взаємодоповнювальну роль цих учасників.

2. Відповідь має бути доброзичливою, не знецінювати почуття однокласника та пропонувати один варіант підтримки з тексту.

3. Учень визначає занепокоєння щодо приватності та пропонує вислухати підлітка, пояснити умови й межі конфіденційності та надати інформацію про доступні варіанти підтримки без тиску.

4. Учень пропонує один захід (індивідуальні розмови, інформування про доступну підтримку, співпраця школи й родин) і пояснює його користь та участь відповідних осіб.